

Saját szavakkal (2.)
– Negyvenéves a Cece-lalte
Cuvinte | **7.**

Közelebb hozza egymáshoz
az embereket
– Az eszperantóról | **18.**

Háború utáni megújulás
– Nagyvárad, 1945 | **30.**

A magyar film 120 éve
– Budapesti tárlat | **36.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2021. december • I. (XX.) évfolyam 12. (201.) szám • **Ára 10 lej**

Varázskönyvektől modern barlangrajzokig

4.

Karácsony

Karácsony közeledik, a vele járó idegbajjal kézen fogva, hiszen hogy is lehetne tökéletes az ünnep, ha nincs el-tüntetve az utolsó porszem, vagy odaégett az obligát bejgli, vagy éppen nem sikerült megvenni az ezredik generációs csodakütyüt a gyermeknek, és a többi...

Sokan pörgetik az ünnepre készülve is a mókuskereket, hiszen hogy néz az ki, ha a közösségi oldalon nem virít a tökéletes karácsonyfa – és előtte az adventi koszorú –, a megterített asztal és persze az ünneplőbe öltözött család képe, otthon, asztal körül vagy épp a karácsonyi templomozás közben elkészítve. A lelkiismeretet megnyugtató úgy tómbol a jótékonykodás, mintha az évnek csak ebben a szakában lennének beteg gyermekek vagy felnőttek, tüzelő vagy étel nélkül kínlódo emberek, hajléktalanok.

Mintha éppen csak arról feledkeznénk meg, akinek elvileg a születését ünnepeljük. A kisdetről, aki a betlehemi jászolban jön erre a világra, hogy Megváltójává legyen. Elvégre mit is akarna ma? Ugyanúgy bünösökkel és vámszedőkkel osztaná meg az ételét, mint akkor. Ugyanúgy a mennyei kincsek fontosságáról beszélne a földi kincseké helyett. Ugyanúgy két nagy parancsolatról beszélne: az Isten, valamint a mások és önünk szeretetének parancsáról.

Elhasználódott, kiürített szóvá kopott mára a szeretet is. Pedig ennél többet sem

adni, sem kapni nem lehet. Csakhogy a szeretet sosem passzív, a szeretet mindig cselekvő. S a cselekvésnek annyi módja van. Karácsonyra készülve s karácsonykor is. Elvihetsz valakit bevásárolni, ha neked van autód, és neki nincs. Kiválthatod a gyógyszerét, adhatsz egy tányér süteményt, beszélgethatsz vele. Vagy tehetsz bármikor bármit, amivel segítesz, mert ezzel közelebb kerülsz Hozzá, akinek a születését karácsonykor ünnepe-ljük. Hiszen ő maga mondta: „Mert éheztem, és ennem adtatok; szomjúhoztam, és innom adtatok; jövevény voltam, és befogadtatok engem; mezítelen voltam, és megruháztatok; beteg voltam, és meglátogattatok; fogoly voltam, és eljöttetek hozzám. (...) Bizony mondom néktek, amennyiben megcselekedtéltek eggyel az én legkisebb atyám-fiai közül, énvelem cselekedtéltek meg.” (Máté 25,35–36.40.).

Karácsony közeledtével és az ünnep napjain ne csak a lakás csillogjon, hanem a lélek is. Nem baj, ha hamis az ének, de szívből szóljon. Nem baj, ha rövid az ima, de őszinte legyen. Nem baj, ha kiég néhány izzó a fényfűzérben, egy gyertya lángja is szórhatja a fényt, a meleget.

És ne feledjük el a legfontosabbat, az örömhírt. Örvendj, ember: Jézus Krisztus megszületett!

Fried Noémi Lujza

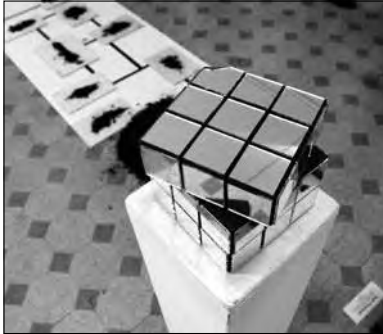
Fizessen elő lapunkra!

A Várad folyóirat előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat postal), az előfizető nevének és pontos lakcímének,

valamint az „Abonament Várad” megjegyzésnek a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Kultúra

4. Varázskönyvektől modern barlangrajzokig – Matza Teréz képzőművész portréja

Zene

7. Saját szavakkal (2.) – Beszélgetés a 40 éves Cealalte Cuvinte frontemberével, Călin Poppal
10. Vadász: a díjazott metálbanda – Tehetséges Bihar megyei fiatalok

Könyvespolc

13. Közmondások, szólások történetét vizsgálta – A Tinta Könyvkiadó érdekes újdonsága

(Fény)képes krónika

16. Minden nap ünnep – Kerekes István fotója és története

Kultúra

17. Hasonlóságok és állati segítség – Molnár Judit zárja ferdítéseitektől óvó sorozatát

18. Közelebb hozza egymáshoz az embereket – Az esperantóról, alapítójáról, hazai vonatkozásairól

Könyvespolc

20. Kacagóbáltól a Súrlott Grádcisig – Bölöni Domokos könyvajánlója

Irodalom

21. Többnyelvűség – Fábian Judit karcolata
23. Müller Dezső versei
25. Tóth Ágnes költeményei
26. Tar Károly versei
27. B. Mihály Csilla versei

Biharország – Portré

28. Dobrudzsában látta meg a napvilágot – Bemutatjuk a Magyarremetén élő Báлинд Mihályt

Biharország – História

30. Háború utáni megújulás – Nagyvárad, 1945

Biharország – Szomszédoló

33. Nemzedékváltás egy debreceni „mézes” családban – Radics László mézeskalács-készítő fiának adja át a boltot

Film

36. A magyar film 120 éve – Tárlattal emlékezett a budapesti Ludwig Múzeum

Biharország – Üdítő

38. Victor Hugo gondolata – Keresztretjévény nyereményel

Könyvespolc

39. Novemberi újdonságok – A megyei könyvtár friss szerzeményei

Várad folyóirat – kulturális közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihar@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihar.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com. **Szerkesztőbizottság:** Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasószerkesztő-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Tóth Ágnes. Készült a Litéra Print Kft. nagyváradai nyomdájában. ISSN 1583-0616

Varázskönyvektől modern barlangrajzokig

Illusztrált már könyvet, tervezett kötetborítót, készített rövidfilmeket, tükrös bűvös kockát, különleges művészkönyveket, fiatal nők érzelmvilágát felvillantó grafikákat. Rendszeresen részt vesz alkotásaival a Mediawave Fesztiválon. Nemrégiben jelent meg unokatestvérével, Murányi Sándor Olivérrel közös könyve, *A medvék nem késnek* című, illusztrációkkal gazdagított novelláskötet. A nagyváradi **Matza Teréz** művészcsaládban cseperedett föl. Művészetében visszatérő motívum a könyv, és témaként az ember is megunhatatlan. Vele beszélgettünk alkotásokról, medvékről, emberekről, miegyébről.

Gyermekkorától különleges művészi közegben nőtt fel. Erősek voltak a kulturális hatások otthon. A család örült, hogy Matza Teréz szintén művészpályára lép. „Gyermekként is mindig rajzolgattam. Nem emlékszem vissza magamra úgy, hogy ne lett volna ceruza a kezemben” – mesélte. Édesapja, Matza Gyula nemcsak költő és a neves váradi rockegyüttes, a Metropolis Group szövegírója volt, hanem képzőművészként is megmutatkozott. Édesanyja Murányi Éva festőművész és pedagógus.

A trükkös tükrös bűvös kocka és alkotója

gus. Bátyja, Murányi-Matza Mihály ugyancsak képzőművész lett. „Mindig támogattak, tanítottak, bátorítottak. A filmek, animációk iránti vonzódásomnak is örvendtek. Édesapám mindig türelmetlenül várta visszatérésemet egy-egy fesztiválról, hogy hadd lám, mi volt, hogy volt, mi minden történt. Segítettek, hogy kiteljesedjek. Akármit választottam volna hivatásomul, szeretettel mellém álltak volna. Ám az, hogy képzőművészzel kezdtem foglalkozni, olyan volt, mintha kicsit önmaguk mását is látták volna bennem. Néha az is segítség, ha az embert békén hagyják, ha nyugodtan gondolkodhatsz, alkotasz otthon, vagy néha az is elegendő, ha behoznak neked egy tányér meleg levest, miközben épp dolgozol valamin, és a szobádban kuksolsz. Arra is volt példa, hogy én segítettem a bátyámat a krokikészítésben azzal, hogy modellt álltam. Mindig jó csapat voltunk. Mindig segítettük egymást, ahogy és amivel lehetett.”

Matza Teréz a Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) képzőművészet szakán részesült alap- és mesterképzésben. Nagyon megtett neki az animációkészítés, a filmművé-

Matza Teréz

Művészkönyvek

szet világa is. A kolozsvári Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem film-, fotóművészet, média szakán egyéves képzésben vett részt. Tanult továbbá a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen (MOME) tervezőgrafikát tanulmányi ösztöndíjjal, valamint Nyíregyházán egy Erasmus intenzív programban.

Alkotásaival számos csoportos kiállításon vett már részt Nagyváradon (például a várbeli képzőművészeti galériában) és külföldön. A PKE-s alapképzés méltó befejezéseként különleges művészkönyvet készített diplomamunkaként. Szeret természetes anyagokkal dolgozni, érdekli az ökoművészet is. Az utóbbi években installációkkal is foglalatoskodik. Videóanimációi, rövidfilmjei 2010 óta jelen vannak a Mediawave Fesztiválon.

Különbé stílusok, műfajok iránt érdeklődik. Hangulattól függ, mi módon fejezi ki mondanóját. A festészet távolabb áll tőle, ehelyett inkább színes grafikákat kreál. „Nagyon szeretem a kézzel készített művészkönyveket. A könyv mint téma újra és újra előbukkan az életemben. Tanultam könyvkötést, -varrást is. Sok örömet ad egy ilyen könyv szerkesztése, illusztrálása, saját kezű elkészítése. A kommersz dolgok mellett mindez sokszor elfelej-

Magunkat rakhatjuk ki a tükörképekből – erre tanít a *Lecke a kockáról*

tődik. Nekem öröm a saját kezem munkáját látni, a természethez is közelebb hoz.” A *soha meg nem született emlékek könyve* elnevezésű projekt keretében készült „varázskönyvek” egyikének szőrmebundás borítója van bőrszíjjal átkötve, a másíknak pedig zsinórral átkötött, varrott fedele. A lapok is mindenféle különlegességet rejtnek, textilek, érdekes papírdarabkák, átlátszó fóliák, fotográfiák s egyebek díszítik az oldalakat. Meglehetősen összetett kreációból vált *A soha meg nem született emlékek könyve*.

Az *Invisible to Everyone (Mindenkinek láthatatlan)* grafikasorozat aktjai elvontabb módon nyújtanak bepillantást a nők érzelmvilágába. A kézzel készített rajzokat számítógépen színezte ki. Egyfelől a női test különféle aspektusait ábrázolják e grafikák. Egy fiatal nő meztelenül cigarettázik, alszik, menstruál. Ugyanakkor a női lélek rezdüléseit is megjeleníti: milyen akkor, amikor szomorú vagy épp szakított, vagy hiányzik neki a kedvese. Egy-egy mondat, egy-egy sms szavai, néhány rövid vers, esetleg a valóságból merített fiktív szöveg egészíti ki az alkotásokat.

Az ember megunthatatlan téma, vallja Matza Teréz. Szintúgy foglalkoztatják az elvont gondolatok, különféle filozófiai szemléletek. A *Lecke a kockáról* című alkotását egy Nichita Stănescu-vers ihlette. Teréz tükörből készített Rubik-kockát. „Mintha önmagad próbálnád összerakni. A kocka egyik hegye azonban le van törve. Mert mindig ott van egy kicsorbult rész. Mert az ember tökéletlen.” Teréz tükros bűvös kockája Rómába is elkerült egy kiállításra a Román Kulturális Intézet jóvoltából.

A színház világa sem idegen tőle. A nagyváradi Oberon Csőszínház több előadásánál is közreműködött. Matza Teréz készítette a *Kilátások(k)* és a *(Fél)szavak* plakát-, illetve jelmeztervét. A *Morzsák* című oberonos produkció plakátját ugyanő tervezte. Szívesen dolgozna könyvkiadóknak is. Rókusfalvy Pál *Pszichológia: az emberi életdráma tudománya* (2011, Partium Kiadó, Nagyvárad) című könyvének borítóterve szintúgy Matza Teréz munkája.

És még mindig, vagy már megint könyvek, csak másként. Nyáron megjelent egy különleges könyv *A medvék nem késnek* címmel (Új Forrás Kiadó, 2021, szerkesztette Vida Gábor), amelynek Matza Teréz a társalkotó-

(folytatás a következő oldalon)

Varázskönyvektől modern barlangrajzokig

(folytatás az előző oldalról)

ja, a borítótervet is ő készítette. (A kötetet augusztus végén mutatták be Nagyváradon.) „Az unokatestvérem, Murányi Sándor Olivér, székelly származású romániai magyar író megírta ezeket a medvés novellákat. Ő jár medvesre, fotozza is ezeket a négylábúakat. Megkeresett azzal, hogy legyek a könyv társalkotója. Az elképzelés az volt, hogy a könyv felét novellák, a másik felét rajzok teszik ki. A kérése az volt, hogy elevenítsem meg a szereplőket, készítsék úgymond XXI. századi, modern barlangrajzokat. Elgondolkodtam azon, hogyan fogjam meg a történetek lényegét. Egyszerűsíteniem kellett, elvonatkoztatni és sűríteni. Hogy mi a lényeg? Közeledés az állatvilághoz. Régen sokkal közelebbi kapcsolat volt ember és állat, ember és természet között. Arra törekedtem, hogy visszatérjek az eredetekhez. Őseink mágiával voltak körülvéve, közel a spirituális világhoz. Fontos volt nekik, hogy szerencsésen alakuljanak a vadászatok, és tiszteletet éreztek az állatok iránt. A totemállatoknak nem volt szabad kimondani a nevét. A medve a méz-evő, a nagy karmú, a barna fejű... Úgy éreztem: e varázslatos világot kell ábrázolnom. Minden történetből kiválasztottam a legfontosabb szereplőt. Naiv ábrázolásmódot választottam, hogy maradjon tér a fantáziának is, hogy a könyv olvasója továbbgondolhassa a dolgokat. Tág, szabad rajzok, nyílt kompozíciók születtek. Fontos, hogy az olvasó átérezze például a vadászat pillanatát, a medveselés izgalmát, a történetek hangulatát. Hét novellához készültek illusztrációk. Minden történet-

Természet és ember közelségét megidéző illusztrációk. Hajnal a vadonban

Hómedve

ben volt valami, amit szerettem. A könyvben található első történet, a *Hómedve* a kedvencem. Medvés Jakab leírása nagyon megragadott. Ő egy tagbaszakadt fickó, és teli a szobája plüssmackókkal. Jobban szereti őket, mint a saját családját. Éppen ezért a váradi könyvbemutatóra összegyűjtöttem 19 játék mackót, és kiállítottam őket egy asztalkára. Lényeges, hogy egy gyermek szemszögéből is lássuk az állatokat, hiszen minden felnőttben rejlik egy kisgyermek. Bármilyen korú olvasónak ajánlanám ezeket a történeteket, mert mindez afféle visszatalálás a természethez. És persze medverajongóknak. A kultúrtörténetben szépen végigkísérhető a medvék jelenléte, vannak, ugyebár, híres mackók. Az első Teddy maci 1903-ban készült el, Theodore Roosevelttről nevezték el, merthogy az elnök nem volt hajlandó lelőni egy fogságba ejtett fekete-medvebocsot pusztán azért, hogy sajtófotók készülhessenek az eseményről. A mai politikai megközelítésből hiányzik ez a gyermeki látásmód. Emlékszem, öt éves voltam, amikor elhozta nekem apu *A dzsungel könyvét*. Képzletben Baluval táncoltam. Jólesett *A medvék nem késnek* című novellásköteten dolgozni. Főlevenítette a művészkönyvek iránti szeretetemet. És új ötleteim is születtek.”

Tóth Hajnal

NEGYVENÉVES A CELELALTE CUVINTE

Saját szavakkal (2.)

Beszélgetés Călin Pop énekes-gitárossal

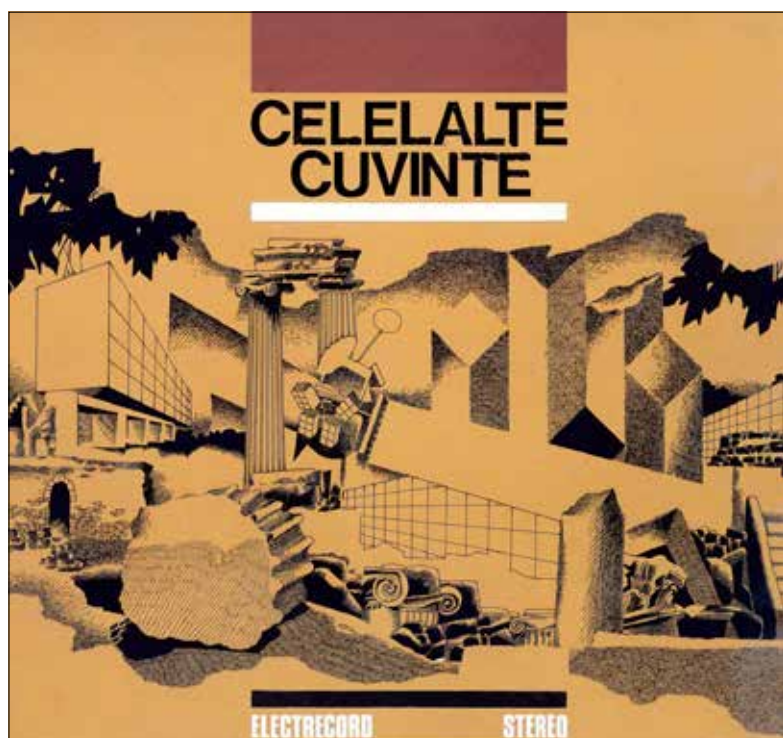
Az ismert váradi rockegyüttes, a Celelalte Cuvinte negyvenedik születésnapját ünnepli decemberben. Precízen datálható a születése: 1981. december 11. **Călin Pop** énekes-gitárossal, a Celelalte Cuvinte frontemberével az évforduló előtt beszélgettünk, és nem „más szavakkal”, hanem a sajátjaival mesélt az elmúlt négy évtizedről.

*Mottó: „A szavak, melyeket olykor kiejtünk, nem tudják kifejezni azt, amit érzünk.”
(Celelalte Cuvinte)*

– Mikor volt az a pillanat vagy az a periódus, amikor úgy éreztétek, hogy befutottatok?

– Nem tudom pontosan, de a befutáshoz nagyon fontosak voltak a Kolozsvári Rádió-nál készült felvételek. A dalok felkerültek a lis-

A „kockás”
lemezborító

tákra, melyeket, meglepetésszerűen, főleg temesváriak szavaztak meg. Sokan hallgatták akkoriban a Kolozsvári Rádiót és a zenei műsorait. A befutást talán akkor éreztük először, amikor megjelent lemezen a *Iarbă prin păr*, és főleg az *Un sfârșit e un început*. A *Dacă vrei*-nek eleinte nem volt sikere, később került a köztudatba.

– *Ha nem lett volna Florian Pittiș, szerintem akkor is befutottatok volna, csak picit később...*

– Igen, nehezebb lett volna. Talán pár év... Ha ő nincs, nem kerülünk fel a *Formații rock nr. 8*-ra, ami már ígéret volt egy önálló lemez megjelenésére. A belépést biztosította az Electrecordhoz. Ott volt az első megjelenésünk, de nem minden csapat kapott kötelezően esélyt egy lemezre. Például a nagyváradi Miraj, amelyiknek egy dala volt, és azzal is maradtak. Amint azt jól tudod, van egy dalunk Pittiș emlékére a *Stem* című lemezünkön: az *Ultima*.

– *Amikor az Electrecordnál megjelentek a lemezeitek, volt részetek cenzúrában?*

– Elég kis mértékben. Problémájuk volt például a lemez borítójával. Amikor a lemez felvételei készültek, összebarátkoztunk Alexandru Andriesszel. Ő egy picit félnék, hipochonder úriember, rendkívül különleges humorérzéke van. Csodálatos a lelkivilága is. Őt kértük meg, hogy készítse el a lemezünk borítóját, hiszen tudtuk, hogy dizájnnal és építészettel is foglalkozik. Olyan borítót akartunk, ami nekünk is tetszik. Ő megcsinálta, viszont elutasították. Ezt is föltettük a Facebookra. Egyik napról a másikra újat kellett készítenie. Így jelent meg a „kockás” lemez. Eleinte gyengének tűnt, ám később zseniálisnak éreztük. Úgy érzem, hogy a zene szentelte meg a borítót. Volt részünk cenzúrában a szöveget illetően is. A *Părăul* című dalunkban eredetileg az szerepelt, hogy „meztelen lány (fata goală)”. Azt mondták nekünk: „Öltöztessétek fel!” Így lett belőle „felria-

(folytatás a következő oldalon)

Saját szavakkal (2.)

(folytatás az előző oldalról)

▷ dó lány (tresărând o fată)”. Ennyi. A cenzorok nem voltak kellően intelligensek ahhoz, hogy a szövegeink iróniáját és utalásait megérezzék.

– *Ha jól tudom, az összes albumotok különböző lemezkiadóknál jelent meg. Mi erre a magyarázat?*

– Nem volt hogyan másképp. Külföldön is ugyanígy működik a dolog. Az előadók összevesznek egy kiadóval, és átmennek a másikhoz. Volt is egy anekdota erről: amikor egy japán úriember a kulturális minisztériumból el látogatott hozzánk, a bemutató után azt mondta Daniela Caraman-Foteának (az Electrecord egykori művészeti igazgatója – szerk. megj.): „Asszonyom, le vagyok nyugözve! Az önök lemezkiadója az egyik legnagyobb az ország-

Az együtt játszás öröme: Marius és Călin Pop

ban!” Az is volt, hiszen az egyetlen volt! Ha-ha... 1990-ig csak az Electrecord létezett. Utána keresgeltünk, és általában azokat választottuk, akiket ismertünk. Úgy cseleztük ki a dolgokat, ahogyan tudtuk. Lényegében ezek a dolgok is az adott korszakot jellemezték. Akkor voltak a „nagy privatizációk”. A *Se lasă rău* felvételei borraivalóként, feketén lettek kifizetve. Utána jött a lengyel kiadó, a Vivo... Volt egy szerződésünk Dorian Ciubuckal is öt lemezre, de megszakítottuk az együttműködést, mert ő nem tartotta be a szerződést. Ha találtunk volna egy komoly, jó kiadót, azal dolgoztunk volna végig... A Zone Records például már rég megszűnt, újra ki kellett adnunk az *Ispitát* CD-n, mert addig csak kazettán jelent meg, így írtunk alá a Rotonnal.

– *Vannak kiadatlan dalaitok, amelyek nem jelentek meg eddig egy lemezen sem? Gondoltok arra, hogy kiadjátok őket?*

– Már meg is tettük! Vannak régi témák és ötletek, amiket mai köntösbe öltöztettünk, korszerűbb mentalitás szerint. Voltak olyan dalok is, amiket nem vettünk fel. Volt úgy, hogy a Bukaresti Rádiónál csak egyet vettünk fel, ez volt a *Zâmbet viclean*, Marcel Breazu szerzeménye, a csapat viszont nem érezte annyira jellemzőnek, átütőnek, és ezért nem játsszuk. Lezem megjelenés előtt, a koncertjeink alapján mi már tudtuk, hogy mely szerzemények a közönségkedvencek. Ezért az első másfél lemeznek hatalmas átütő ereje volt. Az első önálló nagylemezünk talán a legjobb dalainkat tartalmazza. A következőre már az került, ami az előzőkről lemaradt. Igaz, közben megjelentek a billentyűk, és más, erősebb megvilágításba helyezték azokat a kompozíciókat is. Például a *Comoara* már a „kockás” korszakból való volt, és sűrűn elő is adtuk.

– *Mint minden kapcsolatban, egy zenekar életében is megjelenik, megjelenhet valamilyen válság. A negyven év alatt nálatok voltak-e válságos időszakok?*

– Igen, átmentünk ilyesmin. Miután megjelent az *Ispita* című lemezünk, '97 után, amikor feltűnt egy csomó olyan „együttes”, amelyek play-backról nyomta, csak a CD-jüket vitték, a rockegyüttesek pedig nem nagyon voltak kelendők a fesztiválokon. Az egész országot ellepték az ingyenes események, sör- és kolbászfesztiválok vagy olyanok, amelyeket magánrádió- és -tévétársaságok szerveztek.

A zenekar
Temesváron,
1982-ben

Ebben a közegben bennünket nagyon kevesen kerestek meg. A szoftok megjelenése előidézte azt, mivel elég drágák voltak, hogy a producerek ne fizessék ki az úgynevezett „művészeknek” a felvételeiket, erre szokták őket... Ezenkívül volt pár haláleset a tagok családjában, ezek miatt is ritkultak a találkozások, a próbák. Megpróbáltuk önállósítani magunkat anyagilag, ugyanis a '90-es évek elején az együttesnek banki adósságai voltak, ezért maradt meg a zene hobbiként. Volt vagy öt-hat év, kb. 2003-ig, amikor nagyon keveset koncerteztünk, és ritkán is találkoztunk. 2003-ban volt egy visszatérő bulink Bukarestben, az Arenele Romanéban, amire nagyon sokan jöttek el, és visszaadták az önbizalmunkat. A 25 éves jubileumi koncertünk után pedig egyre több felkérést kaptunk. Úgy érzem, hogy ez az említett periódus válságos időszak volt, de nemcsak számunkra, hanem az egész rockzenei élet számára világszerte. Viszont türelemmel, ambícióval, a zene iránti szeretettel és alázattal sikerült átvészelnünk ezt is.

– Az egyedüli vagy a csapatból, akinek önálló albumai is megjelentek. Hogyan viszonyultak ehhez a többiek? Beszélgetetek-e valaha is erről? Nekik szándékukban áll-e szólólemezt megjelentetni?

– Nem tudom... Örölnék és szeretném, ha nekik is lennének szólólemezeik. Szerintem a kollégáim nem akarnak ilyet megjelentetni. Ez nálam is játékként kezdődött, semmiképpen sem azért, hogy elhagyjam a csapatot. Voltak kisebb örvények, elégedetlenkedések, de lényegében őket nem igazán érdekli, hogy én miket csinálok egyedül mindaddig, amíg az együttes munkáját ez nem befolyásolja. Aki ezt nem értette meg, az a partvonalon kívülre került.

– Tibi Pop ma már nem tagja a Cealalte Cuvinténak, Marius Pop pedig igen. Hogyan jutottatok ide? Mennyire volt nehéz Tibinek

kilépni, és mennyire volt könnyű Mariusnak belépni az együttesbe?

– Nem hiszem, hogy nagyon fájdalmas volt Tibi számára ez a szakadás, ő választotta ezt. Ebből az együttesből soha senkit nem rúgtak ki. Radu Manafut sem. Mariusszal pedig viszontátértünk ahhoz a felálláshoz, amellyel az első sikereinket elértük. Az ő jövetele meszesemenőig a legjobb húzásunk volt. Marius már az édesanyja hasában is a mi zenénket hallgatta, azt hiszem, ő az egyedüli, aki ilyen jól megérti a zenénket és a dalaink mondanivalóját. Az ő korosztályában Marius Európa egyik legjobb gitárosa. Olykor poénkodunk vele, hogy most egy olyan dalt játszunk, amit az anyja méhében hallott először.

– Még a Sonvest rádiós időkben ismertem meg Mariust. Félénk, jó érzésű kisfiú volt. Aztán később élőben játszott a rádióstúdióban, és kollégámmal, Daniel Tivadarral azt vettük észre rögvést, hogy rendkívül tehetséges. Te mikor érezted ezt vele kapcsolatban?

– Amikor 11-12 éves volt, még csak játszadozott a gitáron. Nirvanát játszott, ilyesmit... Aztán amikor 15-16 éves korában megalapította az első csapatát, a Graalt, akkor láttam és éreztem, hogy tud „zúzni”. Sokszor kért arra, hogy segítsek neki. A szólók alapjait mutattam meg neki, de hagytam, hogy magától fejlődjön. Amikor már közel volt a 17. életéhez, éreztem, hogy sokra fogja vinni.

– Ha még emlékszel, néhány éve viccelődtünk, hogy most még ő Marius, a híres Călin Pop fia, ám eljön majd az idő, amikor te leszel Călin, a híres Marius Pop apja...

– Ja, persze... ha-ha... Marius egy new-entry, friss vér, szinte zöldfülű az itteni rockzenében. A Smiley-közönség már régebben ismeri őt, ám nem nagyon tudnak munkásságának progresszív, fúziós jazz oldaláról. Nagyon örülök, hogy megjelentették azt a közös albumot! Azt hiszem, megtanulta, hogy az átadott energia többet számít, mint a hangjegyek száma.

– Előfordult valaha, hogy a színpadon elfelejtetted a szöveget?

– Ha-ha, volt ilyen! Azt hiszem, ezt az érzést te is ismered, egyszer épp te konferáltál föl bennünket a Szakszervezetek Művelődési Házában, amikor ez veled is előfordult... Többször megtörtént velem is. Improvizálok, elfelejtek egy versszakot, látom, hogy Marcel, a szövegírónk, szúrósan rám néz...

(Folytatjuk)

Dajka Attila

Vadász: a díjazott metálbanda

A *Mad Max* világot idéző képek peregtek a képernyőn, és jófajta metál szólt a hangszóróból, amikor egyik kollégánk bekopogott, majd némileg meglepve kérdezte: mit csinálok éppen. Éppen egy beszélgetésre hangolódom – válaszoltam –, hiszen a szerkesztőségbe vártuk az idei Siculus Fesztiválon díjat nyert csapat, a Vadász két tagját, **Barabás Róbert** gitárost, alapító tagot és **Kulcsár Edmond** dobost.

A Vadász zenekar: Somogyi Bálint, Zsárka Gábor (Csáki), Kulcsár Edmond, Barabás Róbert (Cölöp)

A Vadász együttes – Somogyi Bálint (ének), Barabás Róbert (gitár), Zsárka Gábor (basszusgitár) és Kulcsár Edmond (dobok) – teljesítménye azért is értékelendő, mert a tagjai jelenlegi felállásban idén február óta zenélnek együtt, s így is sikerült a székelyudvarhelyi tehetségkutató fesztivál második díját elnyerniük. A négy Bihar megyei fiú ráadásul nem a jelenleg divatos, felkapott műfajok valamelyikében zenél, hangzásviláguk az 1980-as, '90-es

évek magyar heavy metalját idézi, szövegeik posztapokaliptikusak, disztópikusak. Amúgy megyszerte büszkéek lehetünk eredményükre, Somogyi Bálint ugyanis szalacsi, Barabás Róbert és Zsárka Gábor hegyközszentimrei, Kulcsár Edmond pedig székelyhídi.

A Vadász zenekar 2016-ban, október 1-én, a zene világnapján alakult meg, elkészült a *Viharvándor* című demójuk, majd az akkori énekes távozott; amint Barabás Róbert elmondta, zenéről, stílusról nem egyezett a véleményük. Az ő műfajukban nehéz énekest találni, körülbelül egy évig „jegelték” az együtt zenélést, amíg meg nem érkezett jelenlegi énekesük, Somogyi Bálint. Ekkor új dalokat írtak, próbák és fellépések következtek, 2019-ben többek között egy-két nagyobb banda, például a Bagossy Brothers Company vagy a budapesti divideD és Archaic előzenekaraként játszottak.

A lemezfelvételeket 2020-ban kezdték el, ebbe azonban beleszólt a járványhelyzet, mert nem tudtak stúdióba vonulni. Ahogy Barabás Róbert felidézte, volt, amit otthon vett fel egy házi stúdióban, s a kijárási korlátozások idején különféle ürügyekkel ment át basszusgitárosukhoz, hogy ott is felvegyenek dolgokat. Szerencsére mire az énekhez, dobhoz értek, akkorra már ki lehetett járni. A pandémia azért eléggé megviselte a zenekart, 2021 februárjában újabb tagcsere következett, ekkor érkezett Kulcsár Edmond az együttesbe, s zenésztársa szerint ő „átformált mindent a saját képére, stílusára, ami amúgy nagyon sokat tett az album intenzitásához, az energiához, még jobban felturbózta a zenénket az ő jövetele és technikai tudása”.

Azok a nyolcvanas évek és a diadal

Bár kezdetben nem így volt, az új felállással a zeneszerzés, szövegírás is csapatmunkává vált, mesélték a fiúk. „Ha van egy szövegötletem, azt megírom, elküldöm a srácoknak,

Fotó: Morsilius

Egy posztapokaliptikus világban

ők átnézik, ha valamit átformálnának benne, akkor belenyúlnak. Robi megír alá egy zenét, azt visszaküldi, majd együtt ráképzelve a szöveget, és így rakunk össze ebből az egészből egy dalt” – magyarázta Kulcsár Edmond.

Azért a metált választották, mert ebben a stílusban tudják a legjobban kifejezni magukat, ezt szeretik, válaszolta kérdésünkre Barabás Róbert. Észrevették, hogy itt, Erdélyben inkább az extrémebb, undergroundos stílusokat játsszák a metálzenekarok. Kicsit szélesebb közönségnek is szóló metálzenét, amiben azért van vadság, nem igazán játszik senki – tette hozzá Kulcsár Edmond. Ők éppen ezt szeretnék, szélesebb réteget megmozgatni, a Pokolgéphez, az Ossianhoz vagy a Tankcsapdához hasonlóan, egészítette ki Barabás Róbert. Szerették volna, ha Erdélyben is lenne egy olyan zenekar, ami nemcsak az underground vonalon mozog, hanem a keményebb metálzenét eljuttatja a szélesebb közönséghez is. A „vadászok” sokféle mozognak zenéileg, és élvezik is ezt a szabadságot.

Kulcsár Edmond értékelése szerint a Vadász mint koncepció nagyon sok mindent elbír, a '80-as évek zenei stílusát, a '80-as, '90-es évek rádiózenéjének tipikus hangzását igyekeznek elkapni. „Úgy vettük észre, hogy reneszánszát éli most a '80-as évekbeli stílus a zenében, filmben, illetve mindenféle formában. Itt, a környéken, esetleg Magyarországon még nem is annyira, de külföldön rengeteg újhullámos metálbanda alakult, és ezt a tipikus '80-as évekbeli zenei világot próbálják elhozni a mostani fiatalságnak vagy annak, aki annak idején szerette. És az az érdekes ezekben a zenekarokban, hogy mégis fel van vértézve a ze-

néjük egyfajta fiatalos vadsággal, energiával, ami nekünk nagyon tetszik, és ezt az energiát szeretnénk belevinni a zenénkbe” – magyarázta Barabás Róbert.

Ők ugyan nem próbálják definiálni magukat, de a *HammerWorld* nemzetközi zenei magazinban például speed metalként említik zenéjüket. A fogalom már a '80-as években is létezett, ide általában azokat a zenekarokat sorolták be, amelyek kicsit gyorsabban játszanak, mint az alap heavy metal zenekarok, de nem mennek át a már említett underground, „hörgős” stílusba.

Sem romániai, sem magyarországi tehetségkutatón nem próbálkoztak eddig, a Siculuson való indulás ötlete is spontán jött. Amint a fiúk elmondták, maguk sem tudták, mire számítsanak egyedüli metálzenekarként, hiszen mind az előző években, mind az idén jelentkezett együttesek „lágább” műfajokat képviseltek. Azzal vágtak neki, hogy a fellépésbe minden energiájukat beleadják, aztán lesz, ami lesz. S hogy mi lett? A közönség tombolt, a Vadász tagjai között volt, aki póló nélkül maradt, és a zsűritől az 500 eurós díj mellett nagyon jó kritikát is kaptak. A zsűritagok elmondták, körülbelül négy éve várják, hogy jöjjön egy zenekar, amely nem a mostani stílustrendeket követi, hanem azt játsza, amit tényleg szeret, és olyan dolgokat kever a zenéjébe, amit szeret, függetlenül attól, hogy mit gondol a közönség; ráadásul a zenéjük őszinte.

A kazetta készül, a CD-re még kiadót keresnek

Amint már írtuk, a négy fiú három településen él, így hétfvégén tudnak együtt próbálni. Hét közben ki-ki maga gyakorol, interneten kommunikálnak, így hétfvégénként összepróbálják a dalokat. A munkára szükség is van, hiszen egyrészt készül két új dal – ezek a Siculus fesztiválon 2018 és 2021 között elhangzott legjobb dalokat tartalmazó válogatásalbumra kerülnek fel, s egyúttal a zenekar egy újabb arcát mutatja meg –, másrészt készül *Harc a benzínért* címmel az első nagylemezük, ezen egy instrumentális intró és kilenc dal lesz hallható. Illetve előbb kazetta lesz – már megint a '80-as évek köszönnek vissza –, ugyanis a dalok először limitált kiadású ka-

(folytatás a következő oldalon)

Vadász: a díjazott metálbanda

(folytatás az előző oldalról)

➤ zettán jelennek meg, ennek a kiadója már készíti a borítót a zenekar képeiből.

Barabás Róbert maga is gyűjti a kazettákat, lemezeket, szereti a hagyományos dolgokat, mert varázsa van annak, ha kazettát tart a kezében vagy lapozgathatja a borítót. Van annak egy sajátos légköre, ha a kazettát, lemezt veszi kézbe valaki, érzi az illatát, látja a borítót – erősítette meg Kulcsár Edmond. Egyébként meglepő látni, hogy ezek a fiúk, akiktől alulírottat (aki átélte azt az időszakot) egy generáció választja el, mennyire értik, érzik a '80-as évek hangulatát, noha csak szüleiktől tudhatnak arról, milyen volt a hidegháború, vagy milyen érzés volt az, ha a határon átkerült egy Pokolgép-lemez.

Fotók: Siculus Fesztivál

Pillanatképek a Siculusról

A *Harc a benzinért* album dalszövegeit Barabás Róbert írta, s bár ez nem koncepcióalbum, a dalszövegek rájátszanak egymásra – mutatott rá Kulcsár Edmond. A dalszövegek nem konkrét témákkal ugyan, de különböző régi korokat, a '80-as, '90-es évekbeli filmek világát hozzák vissza. A címadó dal például a *Mad Max*, a *Hegylakó* hangulatát idézi, és ez az, ami összefogja az albumot, a dalokat: a kicsit posztapokaliptikus, kicsit reményvesztett, disztópikus szöveg és a klipek hasonló képi világa. A dobos szerint van egy közös, globális életérzésük most az embereknek, legyen szó mesterséges intelligenciáról, robotokról vagy az irodalomban megjelent poszthumánról, és jön vissza a divatba akár öltözködésben, akár zenében a '80-as '90-es évek világa. A világvjárvány is hozzátartozik a posztapokaliptikus életérzéshez, mondhatni, beleszóppent ez az album ebbe a korbba, tette hozzá Barabás Róbert, s megjegyezte: a dalszövegek már 2019-ben nagyjából meg voltak írva, pedig akkor még nem is sejtették, hogy ilyen világ jön ránk.

A kazetta megjelenését december elejére tervezték, a CD-re még kiadót kerestek beszélgetésünkkor. Ami a fesztiválon előny volt, az itt hátrány – mutatott rá Kulcsár Edmond –, ugyanis a metálkiadóknak itthon és Magyarországon nem elég extrém a zenéjük, a popkiadóknak meg már túl sok. A nagyobb kiadók tartanak az új zenekaroktól, tette hozzá Barabás Róbert, s azt is elárulta, hogy külföldi kiadóknál is próbálkoztak. Ott kicsit hátrány, hogy magyarul énekelnek, de érdemes próbálkozni, mert a Pokolgép, az Ossian vagy az Omen zenekarokat imádják például Németországban, Svédországban, kapkodják a pólóikat is, és Japánban is nagyon szeretik az old school magyar zenekarokat. Ezért a „vadászok” reménykednek abban, hogy valakinek megtetszik az ő zenéjük is. Az utolsó opció az, hogy saját kiadással jelentkezzenek, és online platformokon önerőből terjesszék a dalokat.

Jövőre itthon és Magyarországon is turnézni szeretnének az album dalaival, addig pedig a Facebookon Vadász néven, az Instagramon @vad_asz, a YouTube-on pedig Vadász Zenekar néven található meg Bihar megye díjnyertes zenekara.

Fried Noémi Lujza

Közmondások, szólások történetét vizsgálta

Nemrégiben jelent meg budapesti Tinta Könyvkiadónál **Forgács Tamás** szegedi professzor nagymonográfiája *Történeti frazeológia* címmel, amely alcíme szerint *A történeti szólás- és közmondáskutatás kézikönyve*. Ebből az alkalomból beszélgetett a szerzővel **Kiss Gábor**, a Tinta Könyvkiadó igazgató-főszerkesztője.

– *Munkakapcsolatunk csaknem két év-tizedes, hiszen 2003-ban jelent meg a Tinta Könyvkiadónál a Magyar szólások és közmondások szótára, 2007-ben pedig napvilágot látott a Bevezetés a frazeológiába című tankönyve. Mindenekelőtt arra kérem, magyarázza meg az olvasóknak a címben lévő frazeológia szót, és azt is, hogyan született meg ez a kötet!*

– A frazeológia a nyelvészetben belül az állandósult szókapcsolatokkal foglalkozik. Ezen elsősorban a szólásokat és a közmondásokat értjük, ám a frazeológia vizsgál minden más, legalább két elemből álló szókapcsolatot is, például a szállóigéket vagy a szaknyelvek több szóból álló szakkifejezéseit (frazeológiai terminus technicusokat). A most megjelent kötet pedig az MTA-doktori címért benyújtott disszertációm könyvvé formált változata. Magyarországon ez az első átfogó nyelvészeti megközelítésű monográfia, amely az állandósult szókapcsolatok keletkezését és történeti változásait vizsgálja.

– *A kötet címlapján Pieter Bruegel festményéből láthatunk egy részletet. Miért került ide?*

– A címlapra került *Flamand közmondások* id. Pieter Bruegel egyik ismert festménye. A vurstliszerűen kaotikus képbe a festő több mint száz németalföldi szólást és közmondást zsúfolt össze. A címlapon levő részletben láthatjuk például, hogy valaki gyöngyöt – a képen margarétákat – szór disznók elé,

Forgács Tamás szegedi nyelvészprofesszor

egy másik ember a reménytelen vállalkozás szimbólumaként disznóról akar gyapjat nyírni, a háttérben nehezen alkuszik meg két eb egy csonton, elől pedig azt láthatjuk, hogy késő akkor betemetni a kutat, amikor már belefutott a borjú. S ezzel természetesen még nem is mutattuk be az összest.

– *Mióta foglalkozik szólások, közmondások kutatásával?*

– Nagyjából 1999 óta. Ekkor fogtam bele a 2003-ban megjelent *Magyar szólások és közmondások szótára* című munkám anyaggyűjtésébe. Ennek fő újdonsága az volt, hogy nemcsak a kifejezések jelentését tüntettem fel, hanem szövegkorpuszokból gyűjtött példák is illusztrálják használatukat.

– *Kiket említene mesterei közül? Korábban O. Nagy Gáboron kívül – akinek a nevét sokan ismerik – kik foglalkoztak a magyar szólások, közmondások elméletével?*

– O. Nagy Gábor neve mintegy összeforrott a magyar szólás- és közmondáskutatással, de igen sokat tanultam – főleg a történeti szóláskutatást illetően – Hadrovics László munkái-

(folytatás a következő oldalon)

Közmondások, szólások történetét vizsgálta

(folytatás az előző oldalról)

► ből, valamint Szemerényi Ágnes és Voigt Vilmos írásaiból is.

– *Mi a kötet fő újdonsága?*

– A történeti szóláskutatás más nyelvek frazeológiai irodalmában is viszonylag gyerekcipőben jár. A szólások történeti megközelítése eddig elsősorban azok művelődéstörténeti és néprajzi eredetmagyarázataira szorítkozott, a nyelvészeti megközelítésük, vagyis a létrejöttük, a variánsok keletkezése, a kifejezések esetleges kiveszésének okai eddig alig vizsgált területe volt a történeti nyelvtudományak éppúgy, mint a frazeológiának. A magyar nyelvészetben is jóformán csak Hadrovics *Magyar frazeológia* című monográfiájában láthatunk erre kezdeményeket. Ez a munkám mindezt szintetizáló módon igyekszik rendszerezni, sőt módszertani útmutatót is ad a már kiveszett kifejezések azonosításához a történeti szövegekben.

– *Őn jól ismeri a német közmondásokat. Mi a különbség a magyar és a német közmondások között? Gondolom, mindkét nyelvben vannak a Bibliából eredeztethető fordulatok...*

– Természetesen vannak ilyenek, de olyanok is, amelyek az antik irodalomra vagy a

középkorban Európa-szerte ismert anekdotákra, illetve közmondásokra vezethetők vissza. Ezeket az újabb szakirodalom széles körben elterjedt idiómák (wide spreaded idioms) néven említi.

– *A német közmondásokat alaposabban kutatták, mint a magyarokat?*

– Igen. Talán nem csak sztereotípa, hogy a németek igen alapos emberek. Mi persze igen büszkék lehetünk O. Nagy Gábor 24 000 címszót felölelő gyűjteményére (*Magyar szólások és közmondások*), de a német Karl Friedrich Wilhelm Wander 1867 és 1880 között öt kötetben megjelent legendás gyűjteménye több mint 300 000 (!) szólást és közmondást tartalmaz. Hasonlóan igen széles kitékintésű munka a svájci Lutz Röhrich három vaskos kötetből álló lexikonja, ez a szólásmagyarázatok terén számít ugyanilyen etalonnak. De nemcsak a gyűjtőmunkában erősek a németek: igen fejlett az elemző szakirodalmuk is.

– *Hogyan látja, napjainkban kedvelt téma-e a szólások és a közmondások kutatása?*

– Ahogy vesszük. A több nyelv szólásait és azok megfelelőit összehasonlító munkák száma például elég jelentős, ám igen komoly adósság mutatkozik az elméletibb jellegű munkákban vagy a történeti közelítésmódokban.

– *Lehetséges-e válaszolni a diákok kérdésére: hogyan keletkeznek a közmondások?*

– Mind a szólások, mind a közmondások zöme képszerű, igen gyakran névátvitellel jön létre, s elsősorban a mondanivaló színesítését szolgálja (pl. olajat önt a tűzre, ajándék lónak ne nézd a fogát stb.). Ezeket éppúgy alkalmilag fogalmazza meg először valaki, mint ahogy, mondjuk, a körte szót is alkalmilag használta először valaki villanykörte értelemben. S ha ez valamiért megtetszik másoknak, akkor ez a fajta használat elterjed.

– *A kötet végén gazdag mutató található, amely hozzávetőleg 1500 magyar közmondást sorol fel, és további 12 nyelvből idéz példákat. Önnek melyek a legkedvesebbek?*

– Az egyik magyar kedvencem nem szerepel a kötetben, mert viszonylag újabb keletű. De – saját élettapasztalatomból is – igen fontosnak tartom az „Ami nem öl meg, az megerősít” mondás igazságát. De hogy igazi közmondást is említsek, egyik kedvencem a „Gyakran hengergetett kő nehezen mohosodik” fordulat, amelyet többféleképpen is értel-

A Tinta Kiadó új kötete

Id. Pieter Bruegel
megfestette
a *Flamand*
közmondásokat

mezzhetünk. Saját magam számára leginkább azt az értelmét szoktam szem előtt tartani, hogy ha sűrűn használjuk az agyunkat, akkor az kevésbé öregszik. De értelmezhetjük úgy is, hogy a tevékeny, serény ember nem tokosodik be, nem lesz szűk látókörű. A kedvenc német példám pedig legyen a „Steter Tropfen höhlt den Stein” (az állandó vízcseppek kivájják a követ), amit leginkább a magyar „Lassú víz partot mos” közmondással adhatunk vissza, s arra figyelmeztet, hogy állhatatos munkával elérjük a célunkat. Ez a kötet is részben ennek köszönheti a megszületését.

– *Mondana néhány olyan példát, amit csak a magyar nyelvben találunk meg? Gondolom, más nyelvekben nincs meg az „Egyszer volt Budán kutyavásár” közmondás...*

– Ilyen a „Több is vészett Mohácsnál” vagy a „Lássuk a medvét!” fordulat is, ez utóbbi Jókai egyik anekdotájából ered. De ilyen még a jól ismert vicc poénja is, miszerint „Dögöljön meg a szomszéd tehene is”.

– *Ha visszatekintünk, a XIX. század írói sok közmondást használtak. Nyilván az élőbeszéd is ilyen volt...*

– Igen, régebben jobban hittek a közmondások igazságában, sőt sokszor még a tör-

vénykezésben is nagy szerepet tulajdonítottak nekik (lásd például: Szemet szemért, fogat fogért). Szólást azonban ma is viszonylag sokat használunk, bár a fiatalok – talán, mert kevesebb szépirodalmat olvasnak – gyakran nem ismerik pontosan vagy eléggé ezek jelentését. Pedig a szólások képszerűbbé, hatásosabbá teszik a kifejezőmódunkat, a közmondások pedig nagyon sok szituációra fogalmazznak meg frappáns, találó életbölcseégeket.

– *Említsen néhány példát, ami régen igen használatos volt, de ma már a jelentését sem ismerjük!*

– Ma is használjuk például a „Vén kecske is megnyalja a sót” közmondást, de régen ennek voltak egyéb variánsai is: „Vén ló is megröhögi az abrakot” és „Vén darázs is megdongja a mézes körtét”. De hogy egészen kiveszett szólásokat is említsek, ilyen a „farkaskaszára jut” – elprédálják, eltékozzolják – vagy a „megfejné az ágast is” – igen fősvény – kifejezés. Kiveszett közmondás pedig az „Ebül gyúlt szerdéknek ebül kell (el)veszni” (szerdek: aludtfej).

– *Azt látjuk, hogy folyamatosan kerülnek be új szavak a nyelvünkbe. De a politikusoktól származó mondatok – „Sokan vagyunk, de nem elegenden” vagy „Mindenki hozzon magával még egy embert” –, melyeket már sűrűn használnak, idéznek, tekinthetők-e közmondásnak?*

– Állandósult kifejezések ezek, de nem valódi közmondások. Hiszen azoknak az alapja egy logikai ítélet, pl. „Nyugtával dicsérd a napot” vagy „Sok kicsi sokra megy”.

– *Ön évtizedek óta tanít a Szegedi Tudományegyetemen. Érdeklődnek az egyetemisták az ön által választott kutatási terület iránt?*

– Régen a társadalomnak csak egy igen kis százaléka jutott be egyetemre, ennél fogva zömmel a jobb képességű hallgatók tanultak a felsőoktatásban. De érdeklődő és tehetséges hallgatók ma is vannak. Éppen azért szeretek diákjaimnak a szólásokról és közmondásokról beszélni, mert véleményem szerint ezeknek a magyarázata és keletkezéstörténete van annyira érdekes, hogy az unalmasnak tartott nyelvtudományt is érdekessé tudja tenni.

– *Most, hogy ez a kötet megjelent, megpihen, vagy már újabb témán dolgozik?*

– Egyelőre csak kisebb tanulmányokon dolgozom, de amint kicsit több időm lesz, újabb könyv(ek)be is kezdek, ugyanis többnek megvan már a terve a fejemben, sőt részben már a számítógépemben is.

KEREKES ISTVÁN

Minden nap ünnep

Máramarosi mozzanat decemberben. Két ünnep között. Ebben az időszakban minden nap ünnepnek tűnik Máramarosban. Nagyon fontos nekik a karácsony. A máramarosiak nagy hagyományörzők, és nem a szó elkoptatott értelmében, mert megélik ezeket, a mindennapjaik, az életük része a tradíció. Talán sehol nem vigyáznak úgy a hagyományaikra, régi népszokásaikra a Kárpát-medencében, mint Máramarosban.

A lányok épp a temető mellett sétáltak el, vasárnapi templomi szertartásra igyekeztek, amikor lefotóztam őket. Ha nincs ünnepnap, akkor is népviseletbe öltöznek, amikor templomba mennek. Decemberben meg különös jelentősége van minden ilyen pillanatnak. A temető is olyan, mint ha ünneplőruhát öltött volna, így várván az új esztendőt...

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját immár három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); 2019-ben pedig Szathmári Pap Károly Aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Idén a 14. iPhone Photography Awards nagydíját érdemelte ki. Nagyváradon is meg lehetett tekinteni néhány alkotását a sajtófotó-kiállításokon. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

FERDÍTÉSEK

Hasonlóságok és állati segítség

Sorozatunkból már eddig is kitűnt, mennyire jelen vannak mind a magyar, mind a román nyelvben a mindennapi életünk makacs beidegződéseit többé-kevésbé szatirikusan értelmező szólások, illetve szófordulatok, ám most, amikor a sorozat a végéhez ér, szeretnék majdnem teljesen azonos alakú szólásokat rögzíteni, illetve olyan jelképes szókapcsolatokat említeni, amelyek az emberhez legközelebb élő állatok világából kölcsönzik a segítséget. És itt most természetesen nem az „egyik kutya, másik eb” szólásra gondolok, mert egyrészt erről már volt szó, másrészt pedig hétköznapijaink alig észrevehető eseményeire utaló jelenségeket ígértem fentebb.

Kezdeném talán két szólásnak az azonos tartalmi igazát megerősítő, majdnem azonos formai megoldásával, a túlbeszélést elítélő „Sok beszédnek sok az alja”, „Sok beszéd szegénység” román megfelelőjének említésével: „Vorba lungă – sărăcia omului”, ám a valami nem helyénvalónak vagy másokra nem tartozónak a kimondásakor használt „üss a szádra”, illetve románul „mușcă-ți limba” szófordulatot is érdemes megjegyezni.

A következő példa érdekessége, hogy fele-fele, vagyis az egyik nyelv már igénybe veszi az említett állati segítséget. A nem nagyon érthetően megfogalmazott dolgokra szoktuk mondani, hogy „világos, mint a vakablak” (ez utóbbi szó magában hordozza a tisztánlátás ellentétét), románul viszont „e la mintea cocoșului”, a kakas ugyanis nem „zsenialitásáról”, hanem szemétdombi úrhatnamságáról híres. Ezért használjuk mi is nem ritkán a tyúkeszű kifejezést, ami ezúttal a nőnemű baromfi kurta eszét figurázza ki. De még mielőtt az állatvilág „rejtelmibe” hatolnánk, a hasonlóságot lezárnám a nem ok nélkül, nem véletlenül történő eseménnyel kapcsolatban használt „Nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél” közmondással és román megfelelőjével, a „Nu iese fum fără foc” mondással, melyek legszembeötlőbb hasonlósága, a közvetlen

környezetből vett elemek használata minden bizonnyal a könnyű megértéssel, a félreérthetőség kizárásával magyarázható.

Rátérve az állatvilágból vett jelképes elemekre, az ember két legközelebbi barátjaként emlegetett kutya- és lójelképre, ezek legérdekesebb vonása, hogy a románban nincs megfelelőjük, de még hasonló megfogalmazás sem. (Vagy csak én nem ismerem ezeket? Semmi sem kizárt!) A kutyával kapcsolatban már említettük az elhamarkodott munkát jelentő kutyafuttában kifejezést, amire románul a „pe genunchi” kifejezést használjuk, vagyis gyorsan, a térdünkre téve dobtuk össze, amit kellett, még az asztalra sem voltunk képesek feltenni. A jelentéktelen kicsiségekből is nagy bajt sejtőknek szoktuk mondani, hogy „ebcsont beforr”, románban viszont a kicsiséget már épp semmiséggként kezelik, mondván, hogy „nu face nimic”, vagyis nem tesz semmit, mondogatjuk mi is gyakran.

A lovakkal kapcsolatos érdekesség, hogy a két említendő példának még csak halványan de rengő hasonló formája sincs, mi viszont gyakran használjuk, sőt nem ritkán cselekedjük is: lóvá teszünk valakit – erről múlt havi írásomban olvashatnak bővebben. Ha viszont kilóg a lóláb, akkor az illető önmagát árulja el, vagyis eltitkolna esetleg valamit, de nem volt elég figyelmes, és így ország-világ megláthatta, mire készül.

Ezzel a remélhetőleg érdekes eszmefuttatással egyelőre lezárom a Ferdítések sorozatot, a kedves olvasóktól viszont azt kérem, hogy ha vannak hasonló nyelvi megfigyelések, de nem találják rájuk a magyarázatot, illetve olyan szólások közt éreznek megfelelést, amelyekről nem beszélünk, írják meg a szerkesztőség címére, és én mindenképpen meg fogom válaszolni, kérésük szerint nyíltan, a lapban vagy magánüzenetben.

Előre is köszönjük, és ne feledjék, a fordítás és a ferdítés csak hangzásban hasonlít, egyébként épp ellenkező fogalmak!

Molnár Judit

Közelebb hozza egymáshoz az embereket

Az eszperantóról

Hívei nem tekintik mesterséges nyelvnek az eszperantót, hanem az indoeurópai nyelvcsalád egyik tagjának. Kezdeményezője Lazaro Ludoviko Zamenhof (1859–1917) lengyel szemorvos volt, akit már gyermekkorától foglalkoztatott egy könnyen elsajátítható, közös nyelv gondolata. Elképzelése szerint egy ilyen nyelv közelebb hozná egymáshoz az embereket, és könnyebben megértenék egymást.

Varsóban 1887-ben jelent meg egy orosz nyelvű könyvecske *Lingvo internacia* (*Nemzetközi nyelv*) címmel, melynek szerzője Doktor Esperanto (Doktor Reménykedő) volt. Az álnév Lazaro Ludoviko Zamenhofot takarta. Az orosz nyelvű kiadást rövidesen követte a lengyel, német, francia és az angol nyelvű is. Az új nyelv neve eszperantó lett. Nyelvtana minimális, 16 egyszerű szabály az alapja, melyet senki sem változtathat meg. Szerkezetét az akkor leginkább elterjedt európai nyelvek nemzetközi szókinccse szolgáltatta.

A nyelv rohamosan fejlődött, terjedt és bővült. Két évtized múlva már összehívták az első eszperantó világkongresszust (1905, Boulogne-sur-Mer, Franciaország), amelyen több mint hatszázan vettek részt. Ezután jelent meg eszperantóul a *Hamlet* – Zamenhof fordításában – igazolva azt, hogy ez igazi nyelv, és ilyen remekmű tolmácsolására is alkalmas. Zamenhof folyamatosan ösztönözte az eszperantistákat – szóval és saját példáján keresztül –, hogy fordítsanak, elsősorban remekműveket. Ő Goethe, Gogol, Molière, Schiller műveit fordította, s ezekben egyre gazdagabban mutatkoztak meg a nyelv lehetőségei. Jelentős a *Proverbaro* című közmondásgyűjteménye, amellyel a népi nyelvkinccset példázza. Hagya-

Lazaro Ludoviko Zamenhof 1859. december 15-én született

tékában fennmaradt Andersen összes meséjének és az Ószövetségnek a fordítása is.

A két világháború között az eszperantó nemcsak túlélte kezdeményezőjét, de sikerült gazdag és hajlékony irodalmi nyelvvé fejlődnie is, és igen sok művelője vált ismertté a különböző népek jeles írói és költői között. Eredeti művek is keletkeztek ezen a nyelven, sőt voltak, akik elsősorban eszperantóul alkottak. Ilyen volt például a magyar Baghy Gyula és Kalocsay Kálmán. Őket a tudós eszperantisták legnagyobbjai között tartják számon.

1908-ban megalakult az Egyetemes Eszperantó Szövetség (Universala Esperanto Asocio – UEA), és létrejött az Eszperantó Akadémia (Akademio de Esperanto). Nemzetközi szakmai kapcsolatok létesültek, tudományos szervezeteket hoztak létre (például orvosi, számítástechnikai, közgazdasági, környezetvédelmi, vasúti, vallási stb.). Számos folyóirat jelent

Az esperantisták első kongresszusát 1905-ben Franciaországban tartották

meg esperantó nyelven, mint például az UEA hivatalos havilapja, az *Esperanto* a hollandiai Rotterdamban, a *Monato (Hónap)* Belgiumban, az *Eventoj (Események)* és a *Juna Amiko (Fiatál Barát)* Magyarországon, az *Espero Katolika (Katolikus Remény)* a Vatikánban. Sok országban rendszeresen közölnek ma is esperantó nyelvű rádióműsort.

Nagyvárad haladó lakosai kezdettől nyitottak voltak az új nyelvre. Már 1898-ban a *Nagyvárad* című lapban cikkeket közöltek az esperantóról. 1911-ben a nyelvvel kapcsolatos tevékenységek már szervezeten folytak a városban. Vezetőjük Kun János, az esperantó világszervezet megbízottja volt. A II. világháború véget vetett a szervezet tevékenységének. 1946-ban Ványa Demeter, Várad akkori alpolgármestere indította újra az esperantóéletet. Ötven résztvevővel tanfolyamot szervezett, és nyelvtankönyvet adott ki kezdők számára.

Néhány évig – megszakításokkal – élt még az esperantó mozgalom a bihari megyeszékhelyen, míg az akkori állami és pártvezetés be nem tiltotta. Ezután az esperantisták titokban találkoztak egy-egy lakásban, hogy gyakorolják a nyelvet. A külföldi kapcsolattartás lehetetlen volt.

Az 1989-es események után törvényesen újraalakult a nagyváradi szervezet Oradea Esperanto Asocio néven. Elnökévé a lelkes kezdeményezőt, Szűcs Irénét választották, ő tanfolyamok szervezésével növelte a tagság létszámát. Nyolc év alatt nagyjából kétszáz új esperantista sajátította el a nyelv alapjait.

Ezekben az években gazdag és változatos tevékenységgel büszkélkedhetett a váradi

szervezet: esperantó nyelvű tudományos értekezleteken, kongresszusokon való részvétellel, találkozók külföldi esperantistákkal, bel- és külföldi kirándulások stb. A szervezet tagjai baráti levelezést folytattak külföldi esperantistákkal, romániai és nemzetközi folyóiratokban, újságokban adtak hírt tevékenységükről. Többen részt vettek folyóiratok és rádióadók indította versenyeken, emléktárgyakat, előfizetést, emléklapokat nyertek. Így például McKay Attila oklevelet kapott a bécsi és a kínai rádió esperantó nyelvű adásaiban való közreműködéséért, a nemzetközi esperantó orvos-egészségügyi szervezet (UMEA) dr. Budaházy Istvánt jutalmazta a japán Hideo Sinoda alapította díjjal 1998-ban. A 16-os általános iskolában működő esperantó diákkör tagjai sikeresen vettek részt a franciaországi ICEM (l'Institut Coopératif de l'École Moderne) pedagógiai lapjának versenyein.

A váradi esperantisták minden évben megünnepelték a nyelv megalkotójának, L. L. Zamenhofnak a születésnapját (december 15.), és egyéb eseményeken vettek részt. Az utóbbi évek legaktívabb eszmetársai Ecaterina Popoviciu és Oláh Judit, ők számos bel- és külföldi találkozóon vettek részt (pl. ökömenikus találkozó Strasbourgban 2015-ben, Pozsonyban 2016-ban, Temesváron 2018-ban, ugyanabban az évben Csehországban stb.).

Amint a számítástechnika magával hozta az angol nyelv fokozott térnyerését, úgy vesztett el az esperantó iránti érdeklődés. Mégis elmondhatjuk, hogy manapság az esperantó a világon beszélt 6800 nyelv közül a leghasználtabb 100 között van. A mesterséges nyelvek közül ezt beszélik a legszélesebb körben. Mindenki számára egyenjogú nyelvhasználatot nyújt, nemzetektől független, politikailag semleges. Térben is igen elterjedt, mintegy 120 országban beszélik, több államban a hivatalos oktatás része.

A nyelvet beszélők számát több millióra becsülik. Használata különösen elterjedt Európában, Kelet-Ázsiában és Dél-Amerikában. 2012-ben 64.-ként került be a Google Translate által fordított nyelvek közé. Az UNESCO és a Vatikán támogatását is élvezi. Idén a világháború ellenére is rendeztek esperantó összejöveteleket, ezeknek helyszíne, időpontja, tematikája rendszeresen megjelenik a világhálón, ahonnan az érdeklődők folyamatosan tájékozódhatnak.

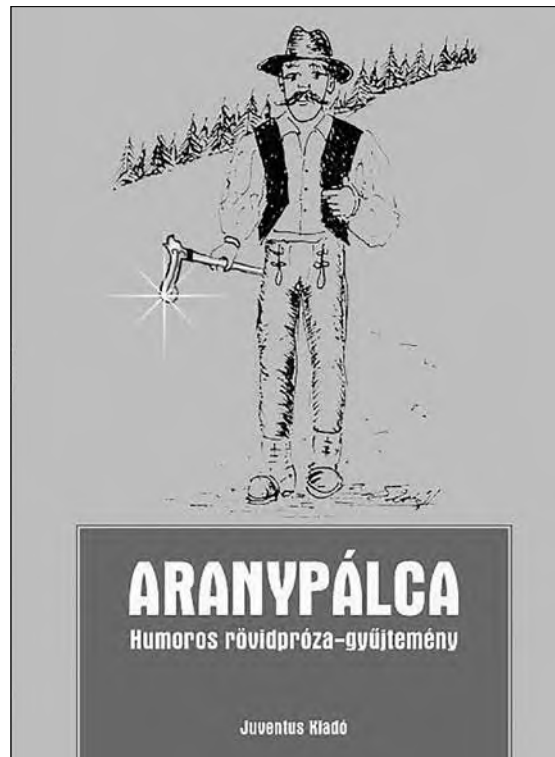
Barabás Zsuzsa

Kacagóbáltól a Súrlott Grádicsig

Nem kerül kereskedelmi forgalomba, de bárki számára elérhető a Káfé Főnix című irodalmi és fotóművészeti portálon (<https://ujkafe.website>) az az anekdotagyűjtemény, amelyet Bölöni Domokos korábbi pedagógus, marosvásárhelyi író, újságíró, szerkesztő gyűjtött össze és rendezett sajtó alá. Az *Aranypálcát* saját költségén jelentette meg a Juventus Kiadónál. Alább maga a szerkesztő ajánlja a kiadványt.

Boldogult tanár koromban (míg lehetett, s hagyták) évente tartottunk „kacagóbált” Korondon. Kétévenként író-olvasó találkozót szervezett a község a Hargita megyében született, ott élő vagy érzelmileg azon tájakhoz húzó tollforgatókkal, a szomszédos Parajddal közösen – a '70-es évektől a '80-as évek elejéig –, és ehhez valamiféle ráadásnak találtuk ki az „áprilisi humorfesztivált”. Visszatérő vendégnek számított Bajor Andor, Fodor Sándor, Zágoni Attila, Fülöp Miklós, és érkeztek olyan szerzők is (legalább tizenöt-husz nevet kellene felsorolnom), akik elsősorban nem a humorukról voltak ismertek, de szívesen olvastak fel egy-egy vidám írást az érdeklődő közönség szórakoztatására.

Amikor 1990-ben a marosvásárhelyi napilaphoz kerültem, ismét szívesen foglalkoztam a humorról, hiszen immár nem akadályozták a szókimondást, és a fekete március után jól jött volna egy kis öröm is. Forró fejjel dobantva „elindítottam” életem első (és utolsó), kedélyesnek szánt kiadványát, a nem túl vonzó című *B'Ábelt*. Naiv módra „komoly humor” szerettem volna propagálni, csakhogy akkor már két vagy három nyersebb modorú bulvárpolitikai vicclap is ott grasszált a prérin, és az én szerény brosúráim (annak ellenére, hogy Molnár Dénes adott hozzá címlapot és rajzokat) az első szám után csöndesen exiált. A kitűnő grafikus működtette Démol Klub

A kötet címlapja

találkozóin örömmel vettem részt, majd magam is hasonló kezdeményekkel próbálkoztam: létrejött a Flaszter Klub, később pedig a Súrlott Grádics irodalmi kör. Ezek működtetése a lap munkatársi közössége és a szerkesztő kollégák, írók, költők, az Impress Kiadó támogatása nélkül aligha sikerült volna.

A lap helyet adott kéthetente, havonta vagy kéthavonta egy-egy Flaszter-oldalnak, így aztán számos mókás, tréfás történet jelenhetett meg, jobbára műkedvelő tollforgatók neve alatt; egyszer még pályázatot is hirdettünk, és a Flaszter-díjakat az egykori Oroszlán vendéglő kocsmává alakuló nagytermében Makkai János főszerkesztő adta át a nyerteseknek.

Az első Flaszter-találkozót 2000. április 13-án tartottuk, később a Súrlott Grádics irodalmi körre összpontosítottunk: 2005. január 24-én, az RMDSZ Dózsa György u. 9. szám alatti tanácstermében megtarthatuk az első ülést, aztán pedig kedvvel „vándoroltunk”,

FÁBIÁN JUDIT

Többnyelvűség

Minden nap ugyanabban az időpontban ment ki a közepkorú, molett hölgy. Ha késett picit, kávésbögréjével és táblagépevel egyensúlyozva sietett a parti filagória felé. Esőtől védett hely, de a szél mindig betolakodik. Pár perc múlva az asszony fülhallgató segítségével beszélgetett. Franciául, folyékonyan. Valószínűleg a Föld másik felén valakivel, az internet csodája határtalan.

Kutyámmal sétáltam le-fel, arra mentem, amerre a póráz vitt, de semmiképp sem szerettem volna megzavarni az illetőt. „Gyere innen, nem szabad!” – kiáltottam az ebre, ha a beszélgetés magánszférája felé vette az irányt.

Télen a sok mínusz ropogtatta, formálta a francia szavakat, aztán a hölgy kortyolt egyet a forró italból, kávégőzös leheletében puhultak a magán- és mássalhangzók. Tavasszal lágy volt a kiejtése, nyáron forrón pattogtak a mondatok, mint a Champs-Élysées állandó, vidám forgataga.

Örültem neki, hogy nem ismerem a nyelvet, ezért lelkiismeret-furdalás nélkül haladtam el mellette kutyasétáltatás közben.

Úgy gondoltam, ezt ő is tudja, ezért sem vesz figyelembe, illetve azt is sejti, hogy ku-

tyámat sem tanítottam meg olyan idegen nyelvre, ami fényévnyi távolságra áll tőlem.

Nyaranta egy magas, szikár férfi is rendszeresen leült a közeli padok egyikére. Nagy esemény, na, bumm, százasaival ücsörögnek a padokon...

Ám kezében könyvet tartott, ami már önmagában is ritkaságszámba megy századunkban, és – senki ne vessen meg kíváncsiságom miatt – ráadásul német nyelven íródott könyvet, valószínűleg szakkönyvet, táblázatokkal.

Mea culpa, hogy pillantást vettem a betűkre, de hát kutyát sétáltatva megengedett az akaratlan tapintatlanság.

Azon a nyári napon épp úgy adódott, hogy a férfi csak a franciául beszélő hölgy melletti padon kapott üres ülőhelyet. A többi mind elfoglalták az üdítőzítő tinik vagy a horkoló nyugdíjasok.

A férfi, kezében hatalmas könyvével, teljesen elmélyedt az olvasottakban. A nő közben felszabadultan beszélgetett.

Nagyszerű, hogy városunkban él még a kultúra! – morfondíroztam magamban, ami-

(folytatás a következő oldalon)

 gyűlekezeti termekben, szerkesztőségben találkoztunk, Vásárhelyen, Marosszentgyörgyön, Szászrégenben, Dicsőszentmártonban, Erdőszentgyörgyön vagy Nyárádszeredában, míg nem az áldott emlékü Kedei Zoltán festőművész megnyitotta előttünk a középkori vár legfelső emeletén kuksoló kis padlástéri műtermét, és attól kezdve a Vár-Lak lett állandó kedves tanyánk.

Közben a kör kiadott egy kis antológiát, melynek címét Elekes Ferenc kisregényétől kölcsönöztük (*Az eltérített felvonó*, Kriterion, 2011). A világhálón egy ideig még talán elérhető lesz a kis maszok honlap, amely az irodalmi körrel kapcsolatos események, találkozások, könyvbemutatók, emlékezések és köszöntések képes-szöveges krónikájaként érdekes lehet; elmenthető és megőrizhető elekt-

ronikus könyvtárakban (<https://surlottgradics.wordpress.com/>).

Ebben a könyvben a *Népújsághoz* küldött gazdag szöveganyagból találunk válogatást. A szerzők némelyike rendszeresen írt, könyvet is megjelentetett, mások alkalmasszerűen ragadtak tollat. (Olyan is van, aki a nevének kívül semmiféle személyi adattal nem szolgált.) Az itt olvasható történetek, kromik nagy része megjelent a *Népújság* Flaszter mellékletében, a *Bogaras emberek* című hétfői sorozatban, vagy felolvasta szerzője az irodalmi körben. Kiemelve őket a megsárgult, feledésre kárhozottatott újsághalmazból, derűt hozó szórakozásként kínáljuk a kedves olvasónak. Kötetünk egyben szerény tisztelgés az időközben eltávozottak emléke előtt.

Bölöni Domokos

Többynnyelvűség

(folytatás az előző oldalról)

➤ kor hirtelen két tizenegy év körüli kissrác hangoskodására lettem figyelmes.

Szaladgáltak a fűben, hátukon félig szakadt iskolatáska. Kezükben valami gyorséttermi kaja, tele mustárral és paradicsom-mártással. Látszólag nem ízlett nekik, mert egymáshoz vagdosták a szósztól csöpögő ételdarabkákat. A cafatok itt-ott landoltak a fűben.

Hirtelen egy paradicsomos paca a franciául társalgó cipőorrán ért földet. Teljesen összemocskolta a makulátlan lábbelit. A nő semmit sem vett észre, látszólag megszűnt körülötte a világ. Zavartalanul trécselt tovább.

Kutyámmal tétovázva álltunk meg. Szólnom kellene, ezek a kis csirkefogók nem hagyják abba – gondoltam. Úgy döntöttem, várok még egy picit.

Ekkor újabb hangoskodás hallatszott, egy fa mellől jött a zaj. „Feldobtad a kajámat! Ott van a kenyér a fán! Megmondlak anyának, hogy miattad nem kajáltam” – ordította az egyik kisfiú.

A fa irányába néztem, és láttam, hogy egy darabka szendvics papírostul az egyik fágon akadt fenn. Igen ám, de épp azon a fán, ami alatt az úriember olvasta a könyvét.

A mustáros szósz érzéketlenül cseppent rá a könyv egyik lapjára...

Most aztán lesz haddelhadd! – gondoltam, és vártam, a férfi mikor pattan fel. Ám legnagyobb meglepetésemre nem tette. Tovább olvasott, már épp lapozni akart.

– Ne haragudjon, uram, pecsétes lett a könyv, tönkremegy! És önnek, hölgyem, paradicsompaszta van a cipőjén! – kiáltottam egyszerre mindkettejüknek.

Felrezzentek, mint akik mély álomból ébrednek fel.

– Köszönjük! – mondták egyszerre robot-szerűen, és visszazuhantak eredeti tevékenységükbe.

Elégedetten nyugtáztam, hogy segíhettem. Tekintetemmel a kölyköket kerestem, de már rég odébbálltak.

Kutyám türelmetlenül topogott mellettem. Már több percet vesztegeltünk ugyanazon a helyen. Hirtelen az eb a hölgy és a férfi közötti szűk füves területen dolgát elvégezni készülő pózba vágta magát.

– Ne itt!! Gyere, pisi-kaka odébb! – kiáltottam rá, és megpróbáltam pár méterrel arébb vinni.

Nem tágított. Tudtam, én vagyok a hibás, hisz legalább tíz percig álltunk ugyanott, az eb szemrehányó szemekkel nézett rám.

Ez elég kínos... – morgolódtam – épp ide kell...

Sebaj, zsebemben a zacskók, felszedem, nyoma sem marad az ürüléknek – gondoltam.

Keresek, kutatok, zacskó sehol!

Pár másodperc alatt leizzadtam. Mindig volt nálam, ráadásul nem is egy.

Ja, igen, kabátot váltottam, és a nagy sietség...

Leveleket kerestem, hogy eltakarítsam a fekáliát, de nem jártam sikerrel. Hőseim, a hölgy és az úriember ügyet sem vetettek rám. A cipő szószos maradt, a könyv pecsétes, a kutyaürülék kettejük közt.

– Bocsánat, scuze, Entschuldigung*!... franciául nem tudok.

Gyors iramban mentem tovább.

*Entschuldigung! = Elnézést!

NÉVJEGY

FÁBIÁN JUDIT (1978, Nagyváradi) német–angol szakon végezte egyetemi tanulmányait. Versei és prózái váradi napilapban, váradi és egri irodalmi folyóiratban, antológiában jelentek meg. Önálló kötete: Edzés kábelben (Éden Művészeti Hálózat – Lícium-Art, 2015).

MÜLLER DEZSŐ

Történelem

Köldökszinóron eresztetek alá a földre
arcomat szemem színét
bonyolult lelkem világát
belém ültették
szent szülőföldemet
lakásomat kijelölték
s sivár sorsomat bánatomat
fontos amulettként
a keblemre tűzték
de az élnitudás használati utasításának
hiányában hamar
kiégett vulkán
s bomló hústömeg lettem
fény illat és
pipafüst nélkül

Életem

Életem
napfény-függöny
holdfény-ostor
csillagdörej
fekete kolostor

életem
kajla villám
kohó-torkú sárkány
buja fény
fanyar okádmány

életem
lidércecs barlang
fekete folt
zúzmaras-üstökös
vörhenyes égbolt

Bárcsak

Mákgubók kifacsart
leve a számban
semmi se jó
amit csinálok
örök elégedetlenség
szemaforja ragyog rám
az se jó amit
mások csinálnak
tele a világ
dézszából öntött
sötétséggel
bárcsak olyan volnék
mint a vakondok
mely a vaksötétben is
tésztává gyúrja
a göröngyös földet

Van úgy

Van úgy hogy az ég
mindig fekete
a csillagok sötétkékek
s a lombos hold elmerül
a körülötte settenkedő
szürke fényben

van úgy hogy a föld
mindig megpuhul
a hegyek szétmállanak
s a jegenyék
fölborzolódnak
a plasztelin-magányban

s van úgy hogy
az életem
mindig kisiklik
mint javításra
alkalmatlan
keshedt mozdonyok

Bitófáján

Ha mennydörgés volt
villám lettem
ha földindulás volt
szakadék lettem
ha égszakadás volt
mennykő lettem
ha vizály volt
bűnbak lettem
s ha éhség volt
koldus lettem

sehogy se tudok
lemorzsolódn
balsorsom mákgubójáról
áldozat lettem
rühes bitófáján

Ázott cipő

Két morzejel
között
égtem el
pihekönnyű
tollaimban
szemernyi öröm
se izzott

éveim mint
földre huppant
hópelyhek
fölszívódtak

s talpatlan
ázott cipő
lett az
életem

Véka alá

Foggal-körömmel
kűszködök érzéseimmel
sercegő tollam alól
mindig eliramlanak
kisiklanak
sehogy se tudom
betűkbe önte-
ni azokat
időm egyre fogy
tengervízként apad
maholnap halálra
érlelődöm
s nemes érzéseimet
véka alá rejti
a hűtlen emlékezés

Oly tüzes

Szemgödreim
odújában
sötétség caplat
s pöttömnyi
fénymoszat benne
a lehanyatló nap

körömfeketényi
öröm se
cammog bennem
mint áspiskígyó
mérge oly tüzes
az életem

Megdohosodott

Úgy belém
kalapálta
bűzlő hal-
pikkelyét
a bánat
hogy az öröm
tavirózsája
megdohosodott
bennem

NÉVJEGY

MÜLLER DEZSŐ (1953, Zilah) költő, lelkipásztor.
A kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végzett
1979-ben. Verseit több-kevesebb rendszerességgel
1989 óta közlik romániai és magyarországi lapok.
Kilenc önálló kötete jelent meg, a legutóbbi 2020
decemberében látott napvilágot.

TÓTH ÁGNES

A város és az ünnep

A toronyházakon ünnepi reklám ragyog,
hideg van, fázom, és fáradt vagyok.
A város elektronikai és mechanikai gépezet,
olyan, mint Isten kezében egy hatalmas acél ékezet,
amivel, ha eljön az időnk és ütni fog az óra,
úgy sújt le ránk, mint egy magánhangzóra.
Autók, villamosok, rohanó emberek.
Bedarál lassan ez a betonrengeteg.
Egy kapu alól fenyő és kalács illata száll,
s összefut máris a számban a nyál.
Ó, az a hófehér, harangzúgásos este.
Fa alatt a jászolban Jézus kicsi teste.
Békesség, szeretet, gyertyafények tánca,
nagyzüleim arcának sok mosolygó ránca.
Ágon aranydió, fényes aranyalma,
terített asztalon sütemények halma.
Fenyőillattal hintett szép, csendes áhítat,
amint az ünnep szentsége mindent átítat.
Most mentő szirénáz, esik, koldus rángatja kezem,
rohanok, számolok, és azon jár az eszem,
milyen kifürkészhetetlen a pénznek (is) útja,
nyakunkon az ünnep, s még nem tudom,
milyen karácsonyra futja...

Azt kérdezed

Azt kérdezed, merre voltam,
Hogy nem láttál ezer éve.
Zúgás voltam vízesésben,
Búzatáblán arany kéve.

Báránfelhő kék égbolton,
Százszorszépe tarka rétnek,
Árva könnycsepp az arcodon,
Drágagyöngye szép nyakéknek.

Voltam ösvény a vadonban,
Sorsvonal a tenyeredben.
Muskátlí az ablakodban,
Szívfájdalom szerelemben.

De most vagyok füstifecske,
Nyíló tavasz, nyári zápor.
Álmodban csók, minden este,
Ölelés és forró mámor.

És leszek még szivárványhíd,
Színes pára, napsütötte.
Aki átmegy alattam, az
Boldog legyen mindörökre.

Nosztalgia

Látod, a táj már nem ugyanaz,
Felverte testét a durva gaz.
A kerítés széthullt, eldőlt részegen,
Dudva közt fekszik bénán, félszegen.

A kék színű ház is romokban hever,
Kút mellett szomjazik egy rozsdás veder.
A bolondos kecskék is messze járnak,
Legelgetik az égi bodzafákat.

Bozótba, maszlagba fordult a határ,
Sehol egy ember, egy állat, egy madár,
Csak a szél ül fáradtan a szüette padon,
Sóhajt, s magát legyezgeti a napon.

TE

Ha megérinted a kidöntött fákat
Fészkeikre a madarak visszaszállnak
Kifésülöd hajamból a múltat
Sikongva a magasba hullnak
A folyót forrásához tereled vissza
Tisztuljon a szennyezett föld ha issza
Megtörve senki meg ne lásson
Jegenyeszobor vagy a tájon
Állsz szakadék szélén magadra várva
S úgy mész keresztül mintha a híd állna.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyvárad) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündéralom (gyermekversek, Holnap Kulturális Egyesület, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020).

TAR KÁROLY

Látó

Levélnyelvét nyújtogatja az orgona.
Látod, rajtam nem fogott a fagy foga.
Ezer rügyből leveles lesz a liget.
Holnap püspöklila áhítattal integet.
Látod, így érhetsz illatos új tavaszt.
Feledj minden agyadba nyilalló panaszt.
Látod, már látod alagutad fényét,
emlékezésed hungaroringje végét,
s a kockás zászlót, mely öröklétet fakaszt.

Vágy és szenvedés

Nincs vágy, nincs szenvedés – Buddha

minek a szám, szép szavam nincsen
minek a vágy, szeretóm sincsen
nincsen szava a tisztavirágnak
nincsen szája a párosodásnak
keserű-édes a vágy mindnek

A búsképző sírverse

Haikucsokor

Istentől soha
semmit nem kértem, kaptam
hideget sokat
kevés meleget
éppen eleget jóból
rosszból is bőven
mit kitapostam
magamból másokból is
gátlástalanul
családi sírom
a Házsongárdban minden
maradék kincsem
viszem magammal
örömöm nagy kalappal
legyen tietek
Isten veletek
kicsoda ellenetek
szívből kívánom

NÉVJEGY

TAR KÁROLY (1935, Kolozsvár) író, szerkesztő. Fémipari technikus, újságírói és tanári, majd sajtóvezetői diplomát szerzett. Publicista, főszerkesztő, aranytollas újságíró. Fél száz (regény-, vers-, riport- stb.) kötet szerzője. 1995-től unokái nevelésére Svédországba távozott, magyar irodalmi és családi lapot, rádióadást alapított és szerkeszt. Munkásságát a Magyar Érdemrend lovagkeresztjével és a Pro Cultura Hungarica díjjal jutalmazták.

B. MIHÁLY CSILLA

Vannak vidékek

Kányádi Sándor Előhangja nyomán

Vannak vidékek, tört jövők,
imákat hittel gyöngyözők,
vigyázó vének ott, ahol,
kimondhatatlan szó dalol.

Apám szemében láttam én:
vannak vidékek, láng s a fény;
ahogy beszélt a nép előtt,
hatalmas szíve égbe nőtt.

Vannak vidékek, csendesek,
ahol karácsonyt csengenek
öröktől fogva holtnapig,
ahol a tisztesség lakik.

Vannak vidékek s fájdalom,
ahol a gond a vállakon
megélni sarkall, nem fenyít,
akár a gerle, oly szelíd.

Vannak vidékek, van magyar?
Mit ér a tő, ha sarja hal?
Húségre int a magvető,
a homlokára gyűrt redő.

Vannak vidékek, ősi kincs,
ahol szabadság ölnyi sincs,
hazám hazádban..., közte tér.
De még a lelkünk összeér.

Vércsepp

Nem írtam még meg minden verset,
de azt a párat vállalom.
Vércsepp a szó, dübög, kiserked,
életté nő a szűz lapon.

Belőle fűzők égi rendet,
sorokba szedve átadom,
amíg a csend ráz, fénye renet,
s elszunnyad néha vállamon.

Így vérzem most is, lásd, a lélek
munkálja testem és agyam,
ezért vagyok – tán ennyit érek –,

leírom azt, mi hátravan;
bíborbetűkben egyszer végleg
s egészben oldjam fel magam.

A kötél táncos

Bukott kimérák, kígyónyelvűek,
miért e mérhetetlen lárma?
Ki az, ki most kötélén járva
életet tanul?

Mitől ragyoghat boldog-szótlanul?
Szívében nem rág rusnya féreg,
s a kételyek, ha egyszer végleg
földre omlanak,

fölötte már nem győz a holt anyag,
s nem tapsvihar, mi égbe rántja,
mert Eggyé lett erő a vágya,
földöntúli szép.

Ha majd a fényre félsz nélkül kilép,
ahonnan mások sárba estek,
hiúság, puffedt cédatestek,
emberglóriák,

csak nézz tükörbe, öntelt, holt világ,
gazdája lelki pestiseknek,
s hallgasd, füledbe mit sziszegnek
Káin sarjai.

Ott fent e zajt már rég nem hallani,
s nem vakmerő, ki hinni bátor,
hisz tudja jól, meghalhat párszor,
mégis élni fog.

NÉVJEGY

B. MIHÁLY CSILLA (1977, Szatmárnémeti) a kolozsvári BBTE vallás–néprajz szakán végzett. Budapesten dolgozik tördelő-grafikusként és korrektorként, illetve szerkesztőként egy internetes irodalmi portálon. Versei nyomtatott folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. 2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia díjazottja lett.

Dobrudzsában látta meg a napvilágot

A Magyarremetén élő **Bálint Mihály** családját 1949-ben az épülő Duna-csatornához deportálták, ő maga ott született több mint hetven esztendővel ezelőtt, egy Satu Nou nevű faluban, mely Mircea Vodă községhez tartozott. Már tavaly készültem vele elbeszélgetni az életéről, de csak nemrég, november elején vitt az utam Remetére. Beszélgetőtársam fia egyébként Magyarremete község alpolgármestere, Bálint György.

Nehezen indult el a visszaemlékezés útján Bálint Mihály, de amint ráállt a múltba vezető ösvényre, már nem kellett biztatni, több mint egy órán át mesélt a nagyszülőkről, a felmenők megpróbáltatásairól, a kitelepítésről, a Dobrudzsában eltöltött évekről, az ottani nehéz körülményekről, s eljutottunk a mai nyugalmas nyugdíjas évekig.

– A családom Belényesújlakon élt, a nagyszüleim, szüleim. Édesapámnak még volt öt lánytestvére, ő volt fiú egyedül a családban. Abban az időben mijük volt az embereknek, a falusi családoknak? Hát földjük. A lányok mind férjhez mentek, és a családi vagyonból kikapták a nekik járó földrészüket – hogy ez mennyi volt pontosan mindegyiknek, ezt ma már nem tudnám megmondani –, de a családi birtok továbbra egy tömbben maradt, pedig a nagyapám az egészet már nem használta, csak egy részét, a lányok családjai művelték már a többit. Amikor aztán beindult a nagygazdák összeírása, az egész területet egy család tulajdonának tekintették, mondták, hű, ennek milyen sok földje van, pedig az összes, a lányokéval együtt, nem volt több, mint tizenkét hektár. A faluban még egy családnak volt hasonló területű földje. Nagyapám akkor már a vasútnál dolgozott mint váltókezelő a helyi állomáson, de ő volt bírós is a faluban. Bizonyára ez sem tetszett azoknak, akik

Bálint Mihály magyarremetei otthonában

ítélkeztek felette. Éjszaka jöttek érte, és elvitték Tenkére; mindez 1949-ben történt. Nagyapámat és édesapámat letartóztatták, édesanyám és a lánytestvérek a tenkei fürdőben létesített gyűjtőtáborba kerültek, majd bevitték őket Belényesbe és Nagyváradra, onnan vették őket a Duna-csatornához – én akkor még nem éltem. Én már a Duna-csatorna mellett, egy Satu Nou nevű faluban születtem, Dobrudzsában, 1950. május 9-én, Medgidia járásban. Ott épült a Duna-csatorna – ahogy mi mondtuk, a kanális –, kézi erővel, csákánnyal, lapáttal, s targoncával hordták az anyagot. Ezek mind csak később, amikor már nagyobb lettem, maradtak meg a tudatomban, ahogy a szüleim mesélték, akik maguk is így dolgoztak ott. Amikor odaértek a szüleim, azt mondták nekik: ez a te házad itt. Kint a legerősebben nem volt semmilyen épület, de édesapám, aki mindig is leleményes volt, deszkából, kartonpapírból, amit össze tudott gyűjteni, abból csinált valamilyen lakást. De mindig találtak segítőkre is, ott is. Támogatták őket, például kátránypapírt hoztak, ezzel fedték be a tákolmányt. Szerencse a szerencsétlenségben: Satu Nou falu végén volt egy lakatlan, elhanyagolt ház, és megengedték, hogy oda beköltözzünk, de az olyan leromlott volt – ahogy

Magyarremetei háza előtt

a szüleim mondták –, hogy keresztül lehetett látni a falon. Édesapám és édesanyám addig javígtatták, sárral, földdel betapasztották – malter nem volt –, hogy lehetett valahogy lakni benne. Abban az időben ott hidegek voltak a telek, ha bevittek egy veder vizet, reggelre befagyott benne a víz, alig tudták feltörni a jeget. Egy évvel utánam megszületett a húgom. Azt is el kell hogy mondjam, édesapám megszökött a táborból, hazajött élelmiszérért. Hogy ne ismerjék fel, eltorzította magát, a vonatról nem az állomás felé eső oldalon szállt le, hanem a másik oldalon, elbújt, amíg el nem ment a vonat, azután ment csak haza. De éjszaka már verték az ablakot – az a ház volt, melyben ma a belényesújlaki kultúrház működik –, de elbújt, és amikor élelmiszert vett magához a családja számára, visszament a dobrudzsai kényszerlakhelyre, ahová a családot deportálták. 1954-ig kellett ott lakniuk. Amíg ott éltek, a család felnőtt tagjai a Dunacsatorna építésén dolgoztak. Az ottléthez az is hozzátartozott, hogy minden nap jelentkezni kellett a hatóságoknál. A munkájukért valamennyi pénzt is kaptak, természetesen nem annyit, mint az ott alkalmazott munkások, hiszen ők deportáltak voltak. Több más deportált család is élt ott, de az emberek annyira féltek, hogy nem is nagyon érdeklődtek, ki honnan jött, csak éltek egymás mellett, nem nagyon mertek egymással még beszélni sem. Amikor 1954-ben hazaengedtek bennünket, én még ötéves sem voltam. Ahogy a szüleim később mesélték, egy központi határozat rendelkezett arról, hogy aki akar, maradhat és dolgozhat ott, aki nem, az hazamehet. A szüleim természetesen ez utóbbit választották, végre megszabadultak a deportálás kínjaitól, és hazajöhettek.

– *Hogyan alakult a család élete a továbbiakban?*

– Édesapám kérte a néptanáctól, hogy a két házukból legalább az egyiket adják vissza. Nagypám tárt karokkal fogadta volna be a hazatérő családot, de ők az édesanyám szüleihez költöztek. A földeket nem kapták vissza, abban az időben kezdődött el a mezőgazdasági társulások megalakulása, oda került a föld egy része: újra kisajátították. A területeket az 1990-es évek elején megjelent földtörvény után visszakapta a család, de nem mindet.

– *Az ön élete miként alakult később, hol járt iskolába?*

– Szülőfalumban, Belényesújlakon végeztem el az általános iskolát. Én sohasem voltam pionír, engem sosem vettek fel a szervezetbe. Miután elvégeztem a nyolc osztályt, Belényesbe akartam menni szakiskolába, vilanyszerelő-mesterséget akartam volna. Három nap kellett, hogy beadjam a szükséges iratokat, eközben találkoztam egy erdőszel, s ő azt mondta, hogy az erdőszeti hivatalnak lakatosmesterséget tudó négy munkásra van szüksége. Így kerültem aztán Nagyszebenbe, hogy kitanuljam a lakatosmesterséget, másik három kollégával együtt. Miután elvégeztem a hároméves szakiskolát, Körösjánosfalvára kerültem munkásnak, katonaság után pedig elmentem dolgozni a Belényesben abban az időben beinduló bútorgyárba. Azt még szeretném hozzátenni, hogy sohasem kért fel senki, hogy legyek párttag, gondolom, a múltam miatt. Másfél éves kihagyással – többet akartam keresni, és átmentem az Înfrățirea gyárba – végig a bútorgyárban dolgoztam, onnan mentem nyugdíjba. A feleségemmel is a közös munkahelyünkön ismerkedtünk meg, 1972-ben házasodtunk össze, azóta itt lakunk Magyarremetén. Két gyerekünk van, György, aki családjával itt lakik velünk, és a lányom, ő Nagyváradon él, nyomdában dolgozik. 2006-ban volt egy preinfarktusom, bevittek a kórházba, s többé nem mentem vissza dolgozni. Nyugdíjba vonultam, itthon teszek-veszek, amit éppen szükséges a családnak. Van egy 23 éves unokám, a lányom gyereke, és a fiának két gyereke van.

– *Nem gondolt arra soha, hogy felkeresi a szülőfaluját, ott Dobrudzsában?*

– Gondolni gondoltam erre, de nem nagyon volt rá akaratom. A fiam egyszer járt arafelé. Őszintén szólva semmi jó emlék nem köt ahhoz a településhez.

Dérer Ferenc

Háború utáni megújulás

Nagyot ugrunk az időben Nagyvárad történetében, de nemcsak évtizedeket, hanem politikai rendszert is átugrunk mostani írásunkban. A Monarchia idejében történeteket egy időre elhagyjuk, és egyenesen a népi demokrácia első éveiben Nagyváradon történetekről tudósítjuk a kedves olvasót.

A Nagyvárad számára 1944. október közepén véget ért második világháború mély sebet ejtett mind a város testén, mind a lakosság nagy részének lelkében. 1945-ben kezdték hazatérni a hadifoglyok és a koncentrációs táborokba elhurcolt nagyváradai zsidó közösség életben maradt tagjai, a város pedig kezdett magához térni mind közigazgatásilag, mind gazdaságilag. Mindent újra kellett szervezni a hivataloktól a legfontosabb élelmiszerek és közszükségleti cikkek gyártásán át azok észszerű elosztásáig.

Idősebb iparos mesélte e sorok írójának, hogy a városházától kapott fekete-, illetve horganyoztlemezzel-kiutalást az Andrényi cég Nagyvásár téri üzletében váltotta be a bádógos. Az alapanyagokat a műhelyében feldolgozta, és rövid idő múlva már az említett boltba szállította a kályhacsövet, szeneslapátot, vödört, teknőt és más fontos, akkoriban hiánycikknek számító árucikket. Ugyanígy volt ezzel a többi kisiparos és kisüzem is, hiszen a háború utáni első hónapokban szinte minden ipari termék hiányzott a boltokból, és majdnem mindent „pontra” vagy jegyre, illetve kiutalásra lehetett kapni. Nem volt ez másképp az élelmiszerekkel sem. Sok minden hiányzott, azonban a lelkesedés, a felszabadulás miatt érzett öröm pótolta a hiányosságokat – emlékezett vissza a szemtanú.

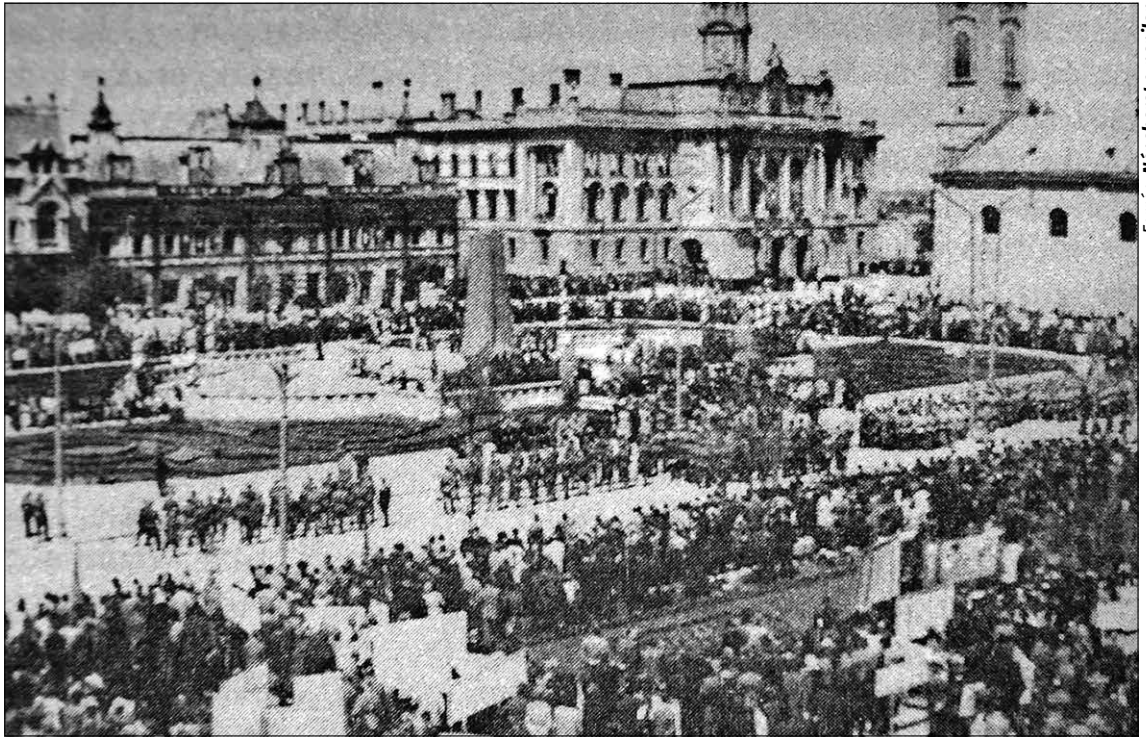
Az élet azért lassan visszatért a rendes kevékvágásba. Látszik ez a napilapok hirdeteiben is. A polgár már vásárolni akart, mégpedig – hogy csak az érdekességeket ragadjuk

ki a sorból – művészlemez, paplant, használt ágyneműt, cséplőgépet, anilinfestéket, zsák-szőnyeget, mély gyermekkocsit, télikabátot, szekeret. Eladók is egyre többen hirdettek, mégpedig zsákot, varrógépet, szőnyeget, állólámpát és egyéb használati cikket. Bó volt a kínálat állásokban is. Pápay Jutka például első osztályú cipézszeget keresett, más angolra fonásához nőket (rokka van), megint más az illatszerészszakmába gyakorlott eladónőt. Azonkívül gyakorlattal bíró csomagolót, könyv- és papírszakmában járatost, fényképező retusórt alkalmaznának a vállalkozó iparosok, kereskedők. A szolgáltatók is mocoognak már, varrógépet, zongorát, írógépet javítók ajánlják szolgálataikat.

Most azonban térjünk vissza a város ostrom utáni állapotához, és nézzünk bele a korabeli lapokba. A harcok nyomainak eltakarítása, az üzemek és gyárak újraindítása volt az új vezetés gondja mindenekelőtt. A romok... Hogy fogalmat alkossunk a belváros állapotáról, idézzünk pár sort Ványai Mária *Hidak a viharlámpa fényében* című könyvéből.

„Másnap, hétfőn (1945. február 5-én), tanítás után az otthon kapott két kerek pénzből az egyikkel a Garasos hídfőnél jegyet váltottam. A híd deszkapadozata töredékes, hiányos, sikamlós, nagyon csúszós volt. A városháza irányába jól ismertem az utat. Kátyús volt mindenütt a járda. Pillanatra megálltam az Andrényi vasáru üzletház kiégett, kormos-üszkös oszlopsora előtt. Bent a bútortartó összeborogatva, a még álló polcok üresek voltak.”

Amint korabeli leírásokból tudjuk, a Kosuth utca és Fő utca sok épülete megsérült az ostrom alatt, általában kisebb találatokat kaptak az ezekben az utcákban álló házak, így a Fekete Sas palota is. Komolyabb találatot kapott a Kishíd sarkán álló Dunkel-ház – teljesen kiégett, le kellett bontani –, akárcsak a Fő utcán a Szent István-palota. Sanyarú sorsa volt a városháza épületének is. Idézzük újra Ványai Máriát: „A városháza tetőszerkezete teljesen leégett. A padlástér, a nagyterem feletti mennyezet beszakadt. Az emeleten az ajtók, ab-

Forrás: Népakarat c. napilap

Május elsejét ünneplik 1945-ben az akkor Malinovszkij marsall nevét viselő váradi főtéren

lakok kiégték. A szennyvízelvezető csatorna-rendszer meghibásodott. A vízvezeték-hálózat tönkrement. A pincében több mint egy méter magasan volt a vízszint. A villamoshálózat a víz martaléka lett. A levéltárat még a bombázások, majd az ostrom elől a pincébe hordták; a vízből mentették, ami még menthető volt. Néhány viszonylag épségben maradt helyiséget kiürítettek, és ott szárították a levéltári anyagot. A mérnökök keresték és szerencsére megtalálták az eredeti tervrajzát. Nagyon gondosan, tégláról téglára bontották a tönkrement épületrészeket.”

Volt tehát munka elég, hisz városszerke romok és fosztogatások nyomai. Azonban az élet élni akart, a lelkes városvezetés pedig mindent megpróbált, hogy minél hamarabb újra rendes kerékvágásba lendüljenek a dolgok. A legfontosabb a felrobbantott Kishíd pótlása volt. Ebben nagy segítségére voltak a városvezetésnek a helyben állomásozó katonai alakulatok, ezek a polgári erőket segítve emberi és gépi erőt is bevetettek, így hamarosan elkészült egy pontonhíd, majdnem a városházával egy vonalban. Közben pedig épült az ideiglenes fahíd, a majdani betonhíd elődje. Ez azonban a következő fejezet témája lesz.

Térjünk most vissza a romos házak számbavételére és a károk felmérésére, ugyanis a romeltakarítást aránylag gyorsan befejezte a város lakossága. El kellett kezdeni tehát az újjáépítést azért is, mert lakáshiány volt, és a

kiégett, kifosztott boltokat is újra kellett indítani. Ezt mindenki tudta és megértette, azok is, akik kiadó lakást vagy üzlethelyiséget kerestek. De az állástalan építőipari munkások szempontjából is fontos volt az újrakezdés.

A *Népakarat* című napilap 1945. június 15-én megjelent száma a következőt írja: „Többször is beszámoltunk már arról, hogy Nagyváradon bizottság alakult az építkezések beindításának gyorsítására. Az említett bizottságnak végtére is sikerült megtörni a közönyt és rábírnivala arra, hogy más, kétségtelenül sokkal több hasznot hajtó, de a társadalomra és a dolgozókra nézve káros befektetés helyett a kevesebb nyereséggel járó, de mindenkire nézve hasznosabb célt, az építkezést szolgálja.”

A súlyosan megrongálódott Szent István-palotát például az épület tulajdonosa, az Orsolya rend le akarta bontani, azonban az idézetben említett bizottsággal való tárgyalások után elállt a tervtől, és az épületben lévő nyolc üzlethelyiséget hat évre ingyen bocsátotta olyan kereskedők rendelkezésére, akik vállalták a helyiségek rendbehozatalát és a tetőszerkezet helyreállítását. Egy-egy üzlethelyiség felújítása akkori pénzben átlag 20-30 millió lejbe került.

„Eddig öt cég vállalta ezt az egyezséget, úgyhogy a munkálatok napokon belül meg-

(folytatás a következő oldalon)

Háború utáni megújulás

(folytatás az előző oldalról)

kezdődnek. Ezen a téren a város is komoly áldozatot hozott. A törvény ugyanis biztosítja a város ama jogát, miszerint a kibombázott épületeket kisajátíthatja. Ettől azonban a város ezúttal eltekintett, módot talált a tulajdonosoknak a felépítésre, tekintettel a hatalmas lakás- és üzlethiányra, sőt elengedte az építkezési taxát is, mely igen nagy összeg, mert minden esetben az építkezési költségek hét százalékát teszi ki.” Magánszemélyeknek is adtak ki engedélyeket, például a Velence-parton három, a Kommendáns réten öt lebombázott ház helyére kaptak építkezési engedélyt a károsultak.

Közben a város is építkezésbe kezdett. Megkezdték a Báthory (ma C. Dobrogeanu-Gherea) utcai népfürdő építését, rendbe hozták a Schlauch tér és a Fő utca sarkán lévő föld alatti illemlhelyet, és új építésébe kezdtek az akkori Sztálin (korábban Bémer, ma Ferdinand) téri Sebes-Körös parton. Hozzáálltak a városháza rendbehozatalához is.

A városháza műszaki osztálya nagyszabású tervet dolgozott ki a Bunyitay liget Munkás ligetté való átalakítására is. A tervben szerepelt a ligetben található „egészségtelen és bűzös szeméttároló” felszámolása, majd az egész terület egy szintre hozása és teljes rendezése. Az új ligetet a budapesti Városliget mintájára tervezték, szabadtéri színpaddal, mutatványos résszel és szórakozóhelyekkel. Az építkezések tehát beindultak olyannyira, hogy hamarosan hiány lett építőipari segéd munkásokban, és a még munkanélküli pár kőműves is hamarosan álláshoz jutott.

Voltak azért problémák, nem is kicsik. Ugyancsak a *Népakarat* című napilap egyik 1945-ös lapszáma *Lopják a háborús kárt*

szenvedett épületek értékes anyagát címmel közölt cikket. Idézzünk néhány sort az írásból! „A bombázások során és az ostrom alatt a város hatalmas károkat szenvedett. De nemcsak a hivatalos város szenvedett sokat a bombázások idején, hanem magánosok is, és még ma is egyes városrészekben: Velencén és a Nilgesztelep környékén kiégett házak mellett visz el utunk. Bent a város szívében is áll több romház. A Hübschenberger, volt Ritoók Zsigmond utcán és a Schubert utcán. E romházak anyaga a tolvajok martaléka.”

Vajon miért nem intézkedtek akkoriban a város vezetői valamilyen határozatról arra vonatkozóan, hogy a romos, kiégett épületek tulajdonosai kötelesek legyenek gondoskodni a még használható építőanyagok megővéséről? Ki tudná ezt ma már megválaszolni?

Mindenesetre a cikkben olvashatunk olyan épületről is, ami nem sérült meg sem a bombázáskor, sem az ostrom alatt. Ez pedig az akkoriban Mátyás király nevét viselő (ma Kolozsvári) úton álló iskola épülete volt. „A múlt év augusztus hava óta – mondják az arra lakók – senki sem törődik az épülettel. Az iskola épülete csak kissé sérült meg az 1944. június 2-i bombázáskor és 1944. szeptember 6-án. Az egyébként masszív épületben a felszabadító orosz hadsereg egyik élelmezési raktára állott. Ma üres, egy lelket sem találni az épületben. De nincs már az épületnek egyetlen ablaka, egyetlen ajtaja sem. Megítélésünk szerint csak itt 30-40 millióra becsülhető a kár.”

Mint látjuk, nehéz idők voltak, sok lelkesedés és munka kellett a megújuláshoz, a város újra élhetővé és életképesé tételéhez. Következő lapszámunkban tovább emlékezünk ezekre az időkre a korabeli sajtó segítségével.

Farkas László

Nemzedékváltás egy debreceni „mézes” családban

Radics László népi iparművész tősgyökeres debreceni. Orvosi műszerészként dolgozott, amikor megismerte a feleségét, akinek a felmenői között több mézeskalácsos is volt. Egy idő után a férj is tésztára cserélte a fémét. Most történelmi pillanat érkezett el a család életében: fiuk, a negyvenéves Zoltán veszi át a műhelyt, és viszi tovább a vállalkozást. Debreceni otthonukban kerestem fel őket.

Radicsék otthonát könnyű megtalálni, mert egy piros „mézeskalács szív” díszíti a falat a házszám mellett.

– *Hogy lesz egy orvosi műszerészből mézeskalácsos?*

– Volt egy barátom, aki elhívott az eljegyzésére Hajdúböszörménybe, hogy fogadjam és köszöntsem a vendégeket. Afféle vőfélyszerepet szánt nekem, és én örömmel elvállaltam még az esküvőn is. Itt ismertem meg a későbbi feleségemet is. Az ő családja élt mézeskalács-készítésből. Pontosabban már a nagyszülők is ezt a mesterséget űzték. A nagyapa, Pázmándy Gyula cukrász volt, de felhagyott a mesterségével, és felesége, Harsányi Eszter mézeskalácsos műhelyében dolgozott, ő is hozzáadva a maga tudását. A nagymamáék öten voltak testvérek, közülük még hárman folytatták ezt a mesterséget. A nagyapa újránősült, és az új asszony, ahogy megözvegyült, az ütőfákat, formákat eladta a Déri Múzeumnak. Nem tudtuk visszaszerezni, mert nem ajándékozás volt, hanem az intézmény megvásárolta az eszközöket a negyvenes években. Apósomnak alig maradt a nagyapai örökségből, inkább a nagybácsik formáit kapta meg, ezeket a mai napig használjuk.

Radics László, kezében a magyar címer negatív formája

– *Miért hagyott fel az eredeti szakmájával?*

– A feleségem családjába kerülve én is besegítettem egy-egy hétvégén. Karácsonykor csomagoltunk vagy elmentünk egy-egy vásárra. Nekem ekkor még a gondolatomban sem volt, hogy mézeskalácsos legyek. Apósomnak, Pázmándy Lászlónak volt két tanulója, de ahogy férjhez mentek, nem sokkal utána szültek is, ő meg ott maradt segítség nélkül. Látszott, hogy egyedül nem bírják, és amikor felmerült, hogy akár én is beletanulhatnék a szakmába, anyósom tamaskodott, képes leszke-e a fémét tésztára cserélni. Nem tudhatta, hogy én sohasem idegenkedtem a konyhai munkától. Szívesen sütöttem palacsintát vagy kavartam a tésztát, ha anyukám nem bírta. Apósom pedig azon tűnődött, meg tud-e fizetni. ▶

(folytatás a következő oldalon)

Nemzedékváltás egy debreceni...

(folytatás az előző oldalról)

„Mennyit keresel?” – szegezte nekem a kérdést. Megmondtam. Ettől egy kicsit megkönynyebbült. „Annyit én is tudok fizetni” – tette hozzá egy nagy sóhajtás után. 1979-ben elkezdődtek az inaséveim. A munka minden fázisát meg kellett tanulnom. Apósom nagy szakértelemmel irányított, de mindig csak annyit magyarázott, amennyi szükséges volt. Fokozatosan kivonta magát a munkából. A végén már csak ült a műhely sarkában, és nézte, hogy dolgozom. Ha nyújtottam a tésztát, szólt: „Vastag lesz”, vagy „Elég már, mert így is vékony”. Sohasem dicsért, talán azért, mert látta bennem a tüzet, és gondolta, hogy ez bizony sokáig fog még parázslani. 1984-ben vettem át a műhelyt. Áprilisban még kifizetett, adott egy évre való tűzifát és vagy három kanna mézet. Önállóságom első majálisán, Hajdúböszörményben – sosem felejttem el – a fizetésem többszörösét árultuk. Egy kicsit sajnálom is, hogy nem faggtam jobban az apósomat. Tudása egy részét magával vitte a sírba...

– Mit tartott meg a mesterétől, és min változtattak?

– A tükrös szív, a baba, a huszár – ezek a hagyományos formák, ezeket a mai napig készítjük cukros tésztából, de megtalálható nálunk a mézeskalács olvasó vagy rózsafüzér is, a katolikus búcsúk elmaradhatatlan portékái. Van kettes baba és huszár, és van ötös is. Mérettől függ. Szívből volt kettes, négyes, hatos, nyolcas. Valamikor ez a számozás azt jelentette, hogy hány krajcárba kerül. Ma a 2 krajcáros ló 400 Ft, az 5 krajcáros 600. Régebben is árultunk étkezésre puszedliket, de mára ez az arány megfordult, a dísz tárgyakkól készül

Radicsék: a mester és felesége, valamint Zoltán, a legkisebb fiú, aki átveszi a vállalkozást

kevesebb. Mindig is fogékonyak voltunk az újításokra, így olyan új anyagok jelentek meg nálunk, mint a kókuszreszelék vagy a svéd tortabevonó, használunk magvakat, mandulát és a földimogyorót, valamint különböző lekvárokat, szilvát vagy áfonyát is. A karácsony jobban jelen volt a termékskálán, advent idején most ez egy kicsit ellefejtődött, de azért még ma is árulunk angyalkákat és különböző díszeket, de korántsem annyit.

– Mindig a feleségével együtt láttam a vásárokon...

– Ha csak tehetjük, mindenhova együtt mentünk. Nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is. Így jutottunk el Rómába, Berlinbe, Párizsba, Moszkvába, Helsinkibe, ahol Magyarországot képviseltük mi is a magyar kulturális évad rendezvényein. Debrecen és Nagyvárad kapcsolatának köszönhetően éveken keresztül jártunk az Illés-napi vásárookra (Népi Mesterek Vására – szerk. megj.), ez sokáig olajozottan működött, míg a pandémia közbe nem szólt. A recept titkát őrizzük, de a manuális tevékenység nem titkos. Számtalan továbbképzést tartottunk határon innen és túl is. Rendszeresen jártunk a Kallós Alapítványhoz Válaszútra. Már rég voltunk ott, de a kapcsolat nem szakadt meg. Tegnap is kértek tőlem karácsonyi motívumokat, és én szívesen osztom meg velük, mert tudom, hogy jó helyre kerülnek.

– Nem maradtak el az elismerések sem...

– A népi iparművész címet 1993-ban kaptam meg a sok zsűrizett munkámnak köszönhetően. Jelentős szakmai elismerésnek érez-

Radics László és felesége Váradon 2018-ban

Radics Zoltán,
aki átveszi
a stafétabotot

tem, hogy kiérdekeltem a Népművészeti Egyesületek Szövetsége által létrehozott Király Zsiga-díjat. De volt ennél magasabb is. A Népművészet Mestere cím, amit 2015-ben vehettem át Balog Zoltán minisztertől, aki szerint ez az elismerés a népművészet Kossuth-díja. Szülővárosom, Debrecen Csokonai-díjjal ismerte el a munkámat. De nem a díjak számítanak, hanem az elégedett vásárlók. Az inaséveim alatt megtanultam egy receptet, amit apósom az édesapjától tanult, és azt használom, de a mézes nem csak lisztből és mézből áll. Szív és lélek is szükséges hozzá. Sokat dolgoztam, sokat elértem, szeretnék most már

A vak is láthatja, hogy itt lakik a mézeskalácsos

pihenni egy kicsit és unokázni. Könnyű szívvel állok fel. A fiam tízéves korától itt van a műhelyben, nagy öröm nekem, hogy egy kiváló szakembernek adhatom át a stafétabotot.

Megnézem a műhelyt is, látom a fiút munka közben, gyúrja a tésztát, aztán pihenteti. Most nem az édesapa, hanem a fia ül velem szemben. Látom a szemében a tüzet, ahogy a terveiről beszél, és tudom, hogy sokáig fog még benne parázslani ez a szenvedély.

– Gyermekkoromban is érdekelt, amit apu csinált, és ez meghatározta a pályaválasztásomat is. 1999 óta dolgozom a vállalkozásban. A feleségemnek köszönhetően beindítottuk a webáruházunkat. Lehet, hogy még várunk ennek a reklámozásával, mert az adventi időszakban egyébként is sok a dolog. Nem ez lesz a főcsapása az értékesítésnek, de most, a világválság idején megtapasztaltuk, hogy szükség van alternatívára. Az újdonságokra is szeretnénk odafigyelni, mert a hagyományos termékek mellett ezekre is van igény. A feleségemmel találtuk ki a „szmájl” mézeskalácsot. Karácsonyra angyalkákat is készítünk, és szeretnénk új ízekkel is megjelenni a piacon. Változás lesz a csomagolásban is, mert készítettünk egy logót. Nem volt még ilyen. Ha kértek valami jellemzőt, akkor egy tükrös szívet küldtünk. Ez is a mi újításunk, és a név miatt is lesz változás. Nem mint Radics Zoltán mézeskalácsot szeretném tovább éltetni a munkánkat, hanem csak „Radics mézeskalács” lesz a termékismertetőn. A nagyvásárokat, nagyrendezvényeket megtartjuk. El is várják, és fontos is a vásárlóinkkal a személyes találkozás. Reméljük, egyszer a vírushelyzet is mérséklődik annyira, hogy visszaáll a normális élet, amit megszoktunk.

Kocsis Csaba

Egy régi ütőfa.
Olló, amit
a gyerekek
nyuszinak látnak

A magyar film 120 éve

Mivel az első hivatalosan vetített magyar film az 1901. április 30-án bemutatott *A táncz* volt, idén lett 120 éves a magyar filmgyártás. A nem mindennapi eseményt a budapesti Ludwig Múzeum a *Nagylátószög* című magyar filmtörténeti kiállítással ünnepelte meg.

Bár a francia Lumière fivérek már 1896-ban forgattak Budapesten a millenniumi ünnepségek alkalmából, ezeknek a felvételeknek a kameranegatívjai csak 2021-ben kerültek a Nemzeti Filmintézet birtokába. (Egy részletet meg lehet tekinteni az alkotásból itt: <https://filmarchiv.hu/hu/alapfilmek/film/lumiere-osszeallitas-1896-bol>.) A 120 éves magyar filmgyártás előtt tisztelegő kiállításnak a Ludwig Múzeum 14 terme adott helyet. Az első a mozgókép megszületése előtti korszak kísér-

Arriflex kamera
statívon

leteit és a kor népszerű optikai játékait mutatta be.

A második teremben a magyar némafilm kezdetei és ennek az időszaknak a kiemelt alakjai kaptak helyet, mégpedig egy idővonal segítségével. A kiállítás úgy olvasandó, mint egy filmtörténeti könyv, csak ezúttal mindent a múzeum falaira írtak fel. Az idővonal segítségével megtudhattuk, melyik évben milyen fontos esemény történt a filmgyártás szempontjából, valamint az egyes évszámok alatt az abban az évben leforgatott filmek listáját is megtalálhattuk. A leírt információk mellett természetesen korabeli fotókat és filmplakátokat is láthattunk, valamint filmrészleteket a falra felszerelt kis képernyőkön.

Ebben az időszakban kiemelkedő munkát végzett Janovics Jenő, aki kolozsvári színgazgatóként lett az egyik meghatározó alakja a korai magyar filmgyártásnak. Körülbelül 65 némafilmet készített a filmgyártó cége, és olyan későbbi neves filmesek dolgoztak a keze alatt, mint Kertész Mihály vagy Korda Sándor (ők mindketten Amerikába emigráltak, és ott szereztek maguknak hírnevet).

Mészáros Márta
Arany Medve díja
az *Örökbefogadás*
című filmjéért
(1975)

A *Saul fia* néhány jelmeze

A következő két teremben hasonló módon a filmkészítés további fejlődéséről tudhattunk meg részleteket, pontosabban a fekete-fehér filmeket követő színes filmekről, majd pedig a hangosfilmről. Ezek az új technikák a '30-as évek gazdasági világválságával egy időben születtek meg, és a többi országhoz hasonlóan Magyarországon is fejlődésnek indult a filmgyártás. Új műtermek és filmgyárak épültek, és egyre híresebbek lettek a filmszínészek; az ő kinagyított fotóikat is láthattuk a tárlaton. A filmek jó része irodalmi adaptáció volt, valamint a színházakban futó darabokat vitték filmre. A közelgő háború és a zsidótörvények miatt újabb filmes szakemberek voltak kénytelenek elhagyni az országot.

A magyar filmtörténet minden időszaka szorosan összefonódott az éppen aktuális politikai helyzettel, ezt tükrözi a további termek elnevezése is: *Az újrakezdéstől a forradalomig* (1945–1956), *Nyitás* (1957–1968), *Menekülés a moziba* (1969–1989), *A magyar film a rendszerváltozás után*. A filmgyártást 1948-ban államosították, ezért a filmnek a politikát kellett kiszolgálnia, és az alkotások többségében meg kellett jelennie az osztályharcnak meg a termelési témáknak. Az úgynevezett „sematizmus” csak Sztálin halála (1953) után enyhült, ekkor már olyan művészi igényű filmek születtek, mint a *Liliomfi* (Makk Károly, 1954) vagy a *Körhinta* (Fábri Zoltán, 1955). A '60-as években már megjelentek az új utakat kereső rendezők, mint például Gaál István (*Sodrásban*, 1963) vagy Szabó István (*Álmodozások kora*, 1964). De ekkor készített fontos alkotásokat Jancsó Miklós, Fábri Zoltán, Sára Sándor is. Az animációs filmek is megújultak, és egyre több közönségfilm is készült. Ezek vagy irodalmi adaptációk, vagy vígjátékok voltak: *A kőszívű ember fiai* (Vár-

konyi Zoltán, 1965), *A tizedes meg a többiek* (Keleti Márton, 1965) stb.

A '70-es évektől kezdve már bátrabban nyúltak az elmúlt évtizedek történéseihez a rendezők. Megszületett például Makk Károly *Szerelem* (1970) című filmje, de a '80-as évekből származik Gothár Péter *Megáll az idő* (1981) vagy Bereményi Géza *Eldorádó* (1988) című alkotása is. Ezek azóta is folyamatosan láthatók a magyar tévécsatornákon.

Bár kísérleti jellegűek voltak, mégis nagy port vertek fel az olyan filmek, mint Jeles András *A kis Valentinója* (1979), illetve Bódy Gábor filmjei. Ebben az időben számos rangos díjat is nyertek magyar alkotók, Rófusz Ferenc *A légy* (1980) című animációs filmje, valamint Szabó István *Mephistója* (1981) Oscar-díjat kapott. A tárlaton a kortárs magyar filmet egy nagy képernyőn megjelenő filmrészletek képviselték, és ugyanebben a helyiségben kapott nagyobb teret Nemes Jeles László ugyancsak Oscar-díjjal jutalmazott *Saul fia* (2015) című filmje is.

A kiállításon berendeztek néhány tematikus termet is, például a cenzúraszobát, ez a mindenkor filmcenzúrát mutatta be. Külön helyiséget kapott a számos kísérleti kisfilm és játékfilm készítő Balázs Béla Stúdió és maga a filmgyártás is, illetve az úgynevezett Budapesti 12 (az 1948–1968 közötti évek 12 legjobbnak tartott magyar filmje, melyeket a magyar filmszakma 1968-ban titkos szavazással jelölt ki). A filmkészítés fázisait (forgatókönyvírás, díszlet- és jelmeztervezés, forgatás, utó- és labormunkák stb.) képek, kellékek és jelmezek segítségével szemléltették a kiállítás kurátorai. Végül az utolsó két teremben a Magyarországról külföldre távozott filmesek kerültek a középpontba (itt illik Zsigmond Vilmos operatőr nevét megemlíteni), illetve egy installáció a filmes örökség megőrzését és bemutatását célul tűző Nemzeti Filmintézet munkásságával foglalkozott.

Bár a kiállítás nagy részét az olvasnivaló teszi ki, azért sok érdekességet is láthattunk: korabeli filmes eszközöket, díszletmaketteket, jelmezeket, személyes tárgyakat (például Fábri Zoltánéit), valamint különböző filmes díjakat.

Természetesen ennek a kiállításnak a megtekintése nem lehet egyenértékű a filmnézéssel. Magyar filmek folyamatosan készülnek, tehát érdemes moziban nézni őket. Régi magyar filmeket magyar tévécsatornákon is találhatunk. Még sokáig éljen a magyar film!

Hollósi Laura

Victor Hugo gondolata

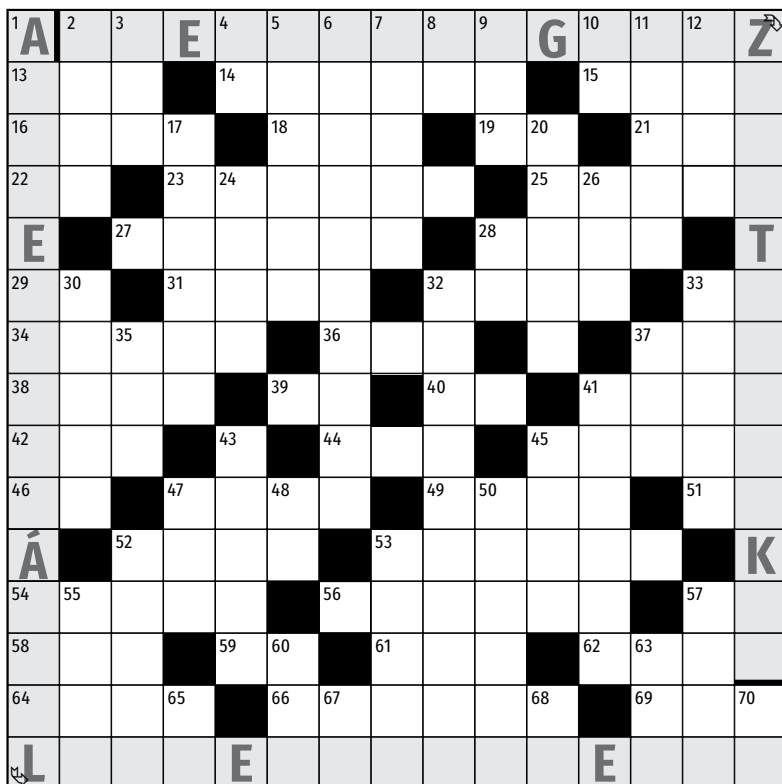
A nagy francia író, költő megállapítását idézzük: „Az embernek érzelmekre is szüksége van, mert ...”. Folytatása a rejtvényben a **vízszintes 2.** és a **függőleges 1.** alatt.

VÍZSZINTES: **13.** A buddhizmus Japánban elterjedt ága. **14.** Céltalanul járkal. **15.** Pépes étel (ék. h.). **16.** Fogyaszthatóvá válik (pl. gyümölcs). **18.** Tézis páratlan betűi. **19.** Papírméret. **21.** Életnedv. **22.** A mélybe. **23.** Gerinctelenek páncéljában található anyag (névelővel). **25.** ... van belőle – unja. **27.** Családi kapcsolatban lévő személy (névelővel). **28.** Meleg szeszes ital. **29.** Tisztelt cím (röv.). **31.** Száraz lombbréteg. **32.** Szorító (sportban). **33.** Személyed. **34.** Küzdelem. **36.** A Balaton vizét vezeti a Dunába. **37.** Olaszországban élt magyar szobrász (Amerigo). **38.** ... qua non – elengedhetetlen feltétel (latin). **39.** A „nagy varázsló”. **40.** Kettőzve: édesség. **41.** Nobel-díjas német író (Thomas). **42.** Svájci kanton. **44.** Tetőkészítő szakember. **45.** Svéd botanikus, természettudós (Carl von, 1707–1778).

46. A protaktínium vegyjele. **47.** Tompa, mély hangot ad. **49.** Gátba ütközik. **51.** Az alumínium vegyjele. **52.** Dino ... – olasz filmrendező. **53.** A Mézga család tagja. **54.** Menyétféle ragadozó. **56.** A Beatles együttesben Ringo Starr volt **57.** Valakihez ragaszkodó. **58.** Régi súlymérték. **59.** Nyújt. **61.** Padova része! **62.** Romániai folyó. **64.** Lét. **66.** Uralkodó környezetéhez tartozó. **69.** Időegység.

FÜGGŐLEGES: **2.** Amerikai színész (Richard). **3.** Az ittrium és a nikkell vegyjele. **4.** Népköztársaság (röv.). **5.** Építészeti stílus. **6.** Független állam Európa északi részén. **7.** A mohamedán néphit gonosz szelleme. **8.** Felás! **9.** ... világát – gondtalanul tölti napjait. **10.** Egészséges. **11.** Régi férfifejedő. **12.** Ferde. **17.** Küzdősport. **20.** A rejtelmes sziget írója. **24.** Tűzkő (rég.). **26.** Fityeg. **28.** Kettőzve: Minnelli Oscar-díjas filmje. **30.** Fialtal hajtás. **32.** A ... – Richard Strauss operája. **33.** Ezer kilogramm. **35.** Becézett Anna. **37.** Tudományos tétel. **41.** Frígiai király a görög mitológiában. **43.** Küldeményeket továbbító intézmény. **45.** Szolmizációs hangok. **47.** Apró. **48.** Mutató szócska. **50.** Könnyű, vídám műsor. **52.** Kerti zöldség. **53.** Vadon betűi. **55.** Egyetem az USA-ban. **57.** ...-hamva sincs – eltűnt. **60.** Pusztít, rombol. **63.** Ételt ízesít. **65.** Azonos betűk. **67.** Ellenben. **68.** A jód és a foszfor vegyjele. **70.** Autonóm Terület.

Barabás Zsuzsa

A helyes megfejtést beküldők között **könyvjutalmat** sorsolunk ki! A megfejtést postán vagy e-mailben juttathatják el szerkesztőségünk címére: Várad folyóirat, 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; biharmegye@gmail.com. Kérjük, tüntessék fel a nevüket és a pontos lakcímüket.

Beküldési határidő: **december 30.** Novemberi rejtvényünk (*Bölcs gondolat*) helyes megfejtése: „Aki nem tanult meg adni, mindig sokat követel.” Könyvjutalmat nyert: **Szebeni Lajos** (Nagyvárad).

Novemberi újdonságok

Újabb magyar nyelvű kötetekkel gazdagodott a múlt hónapban a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár könyvállománya. Az alábbiakban – a teljesség igénye nélkül – az új könyvek közül ajánlunk olvasóinknak néhányat.

A megyei könyvtár orvosi és tudományos részlegének kínálata a többi között a közismert David Attenborough *Élet a Földön és Egy élet a bolygónkon: A szemtanú vallomása – és látomás a Föld jövőjéről* című kötetével gazdagodott. Ugyanitt található meg Marcus Franken és Monika Götze *A környezettudatos otthon: 200 nagyszerű ötlet a fenntarthatóbb élethez* című könyve, valamint Irvin D. Yalom *Szerelmhóhér és más pszichoterápiás történetek*, illetve Irvin D. Yalom és Marilyn Yalom *Halálról és életről* című kötetei.

A Médiatár kínálata is sok érdekességgel gazdagodott, egyebek mellett néhai munkatársunk, Péter I. Zoltán *Régi képeslapok, régi történetek – Nagyvárad-Olaszi* című könyvével, és itt található Szabó Győző *Toxikoma: tíz év drogvallomásai – Csernus Imre jegyzeteivel* című könyve (a történetet filmen is láthatják egyébként), valamint Matthew McConaughey *Zöldlámpa – Brutális finom-*

ságok, szépségek, elhasalások: szerelmes levél az élethez című önéletrajzi kötet. A Leonardo rajziskola sorozat részeként Szunyoghy András több kötet is megérkezett, a zenekedvelők figyelmébe pedig Bródy János *Saját hangon – 75+1 dalszöveg az önálló albumokról 1980–2021* című dalszöveg-válogatását ajánljuk. A rocklegendák iránt érdeklődők Chris Ingham: *Metallica – Történelem a dalok mögött*, Chris Welch: *Iron Maiden – Történelem a dalok mögött*, illetve a The Rolling Stones: *Nincs megállás! – 55 év története soha nem látott fotókkal* című köteteket forgathatják.

A gyermek- és ifjúsági részlegre is érdemes benézni, ott például a *Bogyó és Babóca* sorozat és Rachel Renée Russell *Egy Zizi naplója* című sorozatának több kötetével, Selma Lagerlöf *Nils Holgersson csodálatos utazása* című klasszikusával, Jules Verne több regényével gazdagodott a kínálat, illetve az ókori Egyiptomról, Görögországról, Rómáról és Kínáról is lehet olvasni.

A felnőtt részleg néhány újdonságát fényképkön is láthatják, ezek mellett Edith Eva Eger *A döntés és Az ajándék: 12 életmentő lecke* című könyvei is megérkeztek; két nyelvű, angol–magyar kiadásban pedig Francis Scott Fitzgerald *Benjamin Button különös élete* című könyve is levehető a polcokról. Megtalálható emellett Delia Owens *Ahol a folyami rákok énekelnek*, Lőrincz L. László *Felhőharcosok*, Linwood Barclay *Liftakna* és Kavagucsi Tosikadzu *Mielőtt a kávé kihűl* című regénye is.

A polcokra került a nagyváradi Nagy Mihály Zoltán és szerzőtársa, Denisa Bodeanu *(Le)hallgatásra ítélve – Márton Áron püspök lehallgatási jegyzőkönyvei (1957–1960)* című kötet is, illetve a budapesti Kossuth Kiadó *A történelem nagy rejtélyei 2.* sorozatának több darabja, például *A modern idők csodái*, *A CIA titkos kísérletei* és *A dinoszauruszok* című albumok. Szülőknek szól Asha Phillips *Mondj nemet! – Hogyan jelöljük ki a határokat gyerekeinknek* című, tanítóknak pedig Ambrus Ágnes és Szántó Biborka *Anyanyelvi nevelés – Tanítói kézikönyv: tantervek, tananyagok, értékelés* című könyve.

Fried Noémi Lujza

RÉGEN ÉS MOST ○ A fenti képen Nagyvárád főterét, a Szent László teret látjuk valamikor 1890 után a Kispíccsal, az ortodox Holdas templommal és a görögkatolikus Szent Miklós-székesegyházzal, előtérben a Kováts-házzal. A tér már szinte elnyerte a ma is látható elrendezését, a Kert utca sarkán a Kutiák-házzal és a Zsiga Alapítvány házával. A kép bal oldalán a Fekete Sas fogadó egy része és a Molnár-ház látható. Már átépítve áll Deutsch K. Ignác háza, ezt Rimanóczy Kálmán építette át 1888-ban. Az alsó fotónkon a főtér mai arculata látszik

Kép és szöveg: Farkas László

9 771583 106100 9